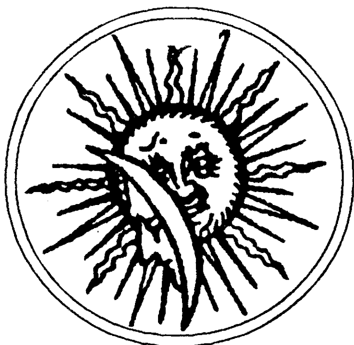

Наша слова

Культурна-асветніцкая штотыднёвая беларуская газета

(Выходзіць з сакавіка 1990 г.) № 11 (327) 13—19 сакавіка 1997 г. Кошт -- 1500 рублёў

ПОСТУП ТЫДНЯ

●**У Маскве ў Крамлі адбылася сустрэча прэзідэнтаў Беларусі і Расіі.** Вітаючы беларускага Прэзідэнта, Барыс Ельцын адзначыў, што Расія і Беларусь разлічваюць дамагчыся такой інтэграцыі, якая пераўзыходзіла б формы інтэграцыі, якія ўжо існуюць у свеце. Вынікам сустрэчы двух прэзідэнтаў стала іх сумесная заява. Адзначаецца, што ў якасці першачарговай задачы бачыцца уніфікацыя заканадаўстваў дзвюх краінаў. Пад час сустрэчы было падкрэслена, што інтэграцыйныя працэсы не знішчаць незалежнасць Беларусі.

●***Нацыянальную рэліквію Беларусі — крыж Ефрасінні Полацкай, які бясследна знік у першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, трэба шукаць у Расіі.*** *Аб гэтым заявіў "Інтэрфаксу" кіраўнік цэнтра інфармацыі і грамадскіх сувязяў КДБ Беларусі Генадзь Сенюкоў. Ён мяркуе, што крыж захоўваецца ў запасніках Дзяржаўнага Эрмітажа ў Пецярбургу або ў музеях Уфы ці Самары. Менавіта там у гады вайны знайшлі прыстанішча архівы Магілёўскага абкама партыі.*

●**Вялікім гала-канцэртам закончыўся ў Беластоку IV агульнапольскі фестываль "Беларуская песня-97".** Прадстаўнічае міжнароднае журы пад старшынствам народнага артыста Беларусі Міхася Дрынеўскага за тры дні праслухала дзесяткі калектываў з Беластока і яго ваколіц, якія выконвалі народныя мелодыі, сучасныя беларускія песні. На фестывалі прысутнічала шмат гасцей як з польскага боку, так і з Беларусі. Высокае польскае кіраўніцтва паабяцала і надалей апекавацца развіццём беларускай справы на Беласточчыне, дапамагчы ў завяршэнні будаўніцтва Беларускага музея ў Гайнаўцы.

●***Сума знешняга доўгу Беларусі складае на сённяшні дзень каля 1 мільярда долараў ЗША.*** *Нічога сабе...*

●**Выдача імянных прыватызацыйных чэкаў "Маёмасць" завяршылася ў нашай краіне 1 сакавіка.** Як паведаміла начальнік упраўлення чэкавай прыватызацыі Міндзяржмаёмасці Зінаіда Шаўчэнка, уладальнікамі чэкаў сталі 73,7 працэнта грамадзян, якія маюць права на іх атрыманне. Выдача сертыфікатаў па чэках, якіх у краіне налічваецца 487 мільёнаў, заканчваецца 1 ліпеня гэтага года. Але на сённяшні дзень толькі 132 мільёны чэкаў "Маёмасць" забяспечаны прыватызуемай дзяржаўнай маёмасцю.

●***У Беларусі адбылося чарговае памяншэнне — на 10 працэнтаў — ужывання прыроднага газу, які паступае з Расіі.*** *Гэта ўжо паўторнае скарачэнне паставак газу; першае — таксама на 10 працэнтаў — адбылося 4 лютага з "ласкі" расійскага "Газпрама". Галоўнай прычынай скарачэнняў паставак газу па-ранейшаму застаюцца неплацяжы. Плаціць трэба за ўсё.*

●**Фірма "Каўчэг", якая займаецца прапагандай творчасці беларускіх музыкантаў, выпусціла свой першы кампактдыск.** Ён знаёміць з запісам хору хлопчыкаў Менскага музычнага ліцэя, якім кіруе Уладзімір Глушакоў.

●***Шаноўныя чытачы!*** *Да 18 сакавіка яшчэ можна падпісацца на "Наша слова" на другі квартал 1997 года. Гэта можна зрабіць у любым паштовым аддзяленні нашай краіны. Індэкс "НС" — 63865.*

Падрыхтаваў В. Ш.

На першым з'ездзе Беларускай асацыяцыі журналістаў абвешчаны лаўрэаты Міжнароднай прэміі

3 нагоды

Адбыўся першы (пасля ўстаноўчага) з'езд Беларускай асацыяцыі журналістаў. Былі заслуханы справаздачныя даклады прэзідэнта БАЖ Жаны Літвіной, віцэ-прэзідэнтаў, выканаўчага дырэктара і кантрольна-рэвізійнай камісіі. Выступілі прадстаўнікі рэгіянальных арганізацый, а таксама намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Іван Пашкевіч.

На з'ездзе адзначалася, што за час свайго існавання Беларуская асацыяцыя журналістаў здолела набыць устойлівы аўтарытэт як у асяродку супрацоўнікаў сродкаў масавай інфармацыі нашай краіны, так і сярод грамадскіх і палітычных арганізацый дзякуючы сваёй цвёрдай пазіцыі па адстойванні законных правоў журналістаў і нормаў дэмакратычнага грамадства. Колькасць сяброў БАЖ за які год узрасла больш чымся ў тры разы, яны прадстаўляюць больш за 70 выданняў.

Для абароны законных правоў журналістаў, аналізу заканадаўства плануецца стварыць юрыдычную службу БАЖ, а таксама Фонду матэрыяльнай падтрымкі журналістаў, якія пацярпелі за сваю дзейнасць. БАЖ, гаворыцца ў пастанове з'езда, цвёрда стаіць на пазіцыях падтрымкі пабудовы ў Беларусі дэмакратычнага адкрытага грамадства з моцнай незалежнай ад ўладаў прэсай. Гэта тым болей актуальна, казалі выступаючыя на з'ездзе, што ў краіне практычна назіраецца манапалізацыя дзяржавай найбольш уплывовых сродкаў масавай інфармацыі, а таксама электронных СМІ. Гэтыя праблемы ўскладняюцца дамініраваннем у інфармацыйнай прасторы Рэспублікі Беларусь расійскіх мас-медыя. З'езд заклікаў усіх журналістаў Беларусі незалежна ад месца працы і палітычных пераканнняў аб'яднацца ў справе абароны сваіх прафесійных правоў на свабоду публікавання праўдзівай і поўнай інфармацыі, бо за гэтым стаяць інтарэсы мільёнаў грамадзян-падаткаплацельшчыкаў. "Усе разам, — гаворыцца ў Звароце БАЖ да грамадскасці, нацыянальных і міжнародных журналісцкіх арганізацый свету, — мы павінны дамагацца зняцця штучных абмежаванняў свабоды распаўсюджвання інфармацыі і доступу да яе, павагі журналісцкай дзейнасці і свабоды меркаванняў, а ў перспектыве — прыняцця законаў "Аб свабодзе інфармацыі", "Аб тэлебачанні і радыёвяшчанні" ды іншых, заснаваных на эўрапейскіх стандартах".

На з'ездзе былі абвешчаныя імёны лаўрэатаў Міжнароднай прэміі БАЖ. Пераможцамі конкурсу ў наступных намінацыях прызнаныя: "За лепшы інфармацыйны матэрыял" — Вячаслаў Будкевіч, спецыяльны карэспандэнт інфармкампаніі БелаПАН; "За журналісцкае расследаванне" — Аляксандр Тамковіч, намеснік галоўнага рэдактара газеты "Свободные новости плюс"; "За лепшы аналітычны матэрыял" — Анатоль Майсеня, журналіст-палітолаг (пасмяротна); "За палітычную сатыру" — Мікалай Халезін і Яўген Марыновіч, ("Тадж-Махал"), супрацоўнікі газеты "Имя"; "За лепшы фотарэпартаж" — Анатоль Кляшчук, фотакарэспандэнт газеты "Звязда"; "За кінапубліцыстыку" — Юрый Хашчавацкі, рэжысёр, аўтар фільма "Звычайны прэзідэнт"; "За лепшы радыёматэрыял" — Уладзімір Дзюба, былы галоўны рэдактар "Радыё-2"; "За лепшы тэлематэрыял" — Святлана Баблеўская, супрацоўніца тэлекампаніі "ФІТ" (праграма "Эканаміст"); "За грамадзянскі ўчынак" — Іосіф Сярэдзіч, галоўны рэдактар газеты "Народная воля"; "За прынцыповасць у адстойванні дэмакратычных каштоўнасцяў" — калектыў газеты "Беларуская навіны".

На з'ездзе прысутнічалі адказныя супрацоўнікі шэрагу дыпламатычных місій і замежных журналістаў.

Ул.Ас.

Грамадскі рух

Алесь ЛОЗКА,
скаўт-падканцлер Аб'яднання беларускіх скаўтаў, віцэ-прэзідэнт Таварыства беларускай школы

Не трэба расколу ў дзіцячых арганізацыях

Дзеці — наша будучыня, студэнцтва — барометр жыцця народа. Гэта — агульнавядома. Прыгадаем актывізацыю студэнцкага руху ў Сербіі ды іншых краінах — сведчанне таго, што моладзь можа адыгрываць не апошнюю ролю ў жыцці сваёй краіны, як станоўчую, так і негатыўную. Нездарма і ў нас апошнім часам дзіцячаму і маладзёжнаму руху надаецца асаблівая ўвага на дзяржаўным узроўні. Распрацаваная цэлая дзяржаўная праграма з 10 пунктаў "Аб плане мерапрыемстваў па стварэнню ў Рэспубліцы Беларусь уплывовай маладзёжнай арганізацыі", у якой распісаныя тэрміны, адказныя асобы самага высокага рангу, каб у бліжэйшы час названая арганізацыя была створаная.

Якой гэта ўплывовая маладзёжная арганізацыя мае быць па задуме стваральнікаў, бачна з апублікаванага дакумента. Дзеля яе стварэння ў рух прыводзіцца ўся дзяржаўная машына. Упор робіцца на БСМ (спадкаемцу ЛКСМБ) і нядаўна ўзніклы Маладзёжны саюз "Прямое действие", у праграму якога закладзеныя яўныя лева-экстрэмісцкія замашкі. Экстрэмізм у маладзёжным руху недапушчальны — гэта можа прывесці да непрадказальных наступстваў, як у Кітаі, дзе ён стаў страшэннай разбуральнай сілай і для культуры, і для эканомікі. Напэўна, разлічваюць трымаць новастворанную маладзёжную арганізацыю пад кантролем, але за хунвэйбінамі таксама планаваўся строгі кантроль. Да таго ж, наўрад ці ўдасца ўсю моладзь падпарадкаваць "прямому действию". Значыць, далейшае паглыбленне расколу ў грамадстве, скіраванае ў будучыню?

Дарэчы, цяпер у Беларусі існуе нямала грамадскіх дзіцячых арганізацый. Нядаўна, каб пераадолець раздробленасць, іх прадстаўнікі сабраліся ў Нацыянальным цэнтры творчасці дзяцей і моладзі. Сваю дзейнасць прэзентавалі: Беларускі фонд сацыяльнай падтрымкі дзяцей і моладзі "Мы — дзецям", Беларуская рэспубліканская піянерская арганізацыя, Арганізацыя Сокалаў, Асацыяцыя клубаў ЮНЕСКА, Беларускі саюз моладзі, Усебеларускі саюз скаўтаў, Аб'яднанне беларускіх скаўтаў, Беларуская асацыяцыя гайдаў, Арганізацыя гродзенскіх харцэраў (Маладзёжны саюз "Прямое действие" не ўдзельнічаў.)

Сваёй беларускасцю вылучалася толькі Аб'яднанне беларускіх скаўтаў (родная мова, нацыянальная сімволіка, песні). На мерапрыемстве мяне прыемна ўразіў той факт, што сярод прысутных не было ранейшага раздражнення пры выглядзе бел-чырвона-белага сцягу, якім, на маю думку, крыху і залішне размахвалі нашы скаўты-васьмікласнікі. Пасля арганізацыйнай часткі адбылася "прэс-канферэнцыя" лідэраў дзіцячых рухаў, якую чамусьці поўнасцю праігнаравалі журналісты.

Вядучы імпрэзы, дырэктар Рэспубліканскага лагера "Зубраня" А.Маліноўскі, абмежаваў удзельнікаў часам, дзе можна было толькі коратка выкласці праграму руху без "углубления в политику" не зважаючы, што палітыка бывае рознай — або на карысць выхаванню моладзі і грамадству, або — наадварот. Яшчэ перасцярога: "Только без национализма!"

(Заканчэнне на стар.3.)

ЗАБЛУДЗІЛІСЯ ... У ДЗВЮХ ДАТАХ

Расійскі міністр А.Тулееў, адказваючы на пытанне БелТА наконт інтэграцыі Расіі і Беларусі, ляпнуў (інакш не скажаш) на ўвесь свет, што аж 80 % грамадзян нашай рэспублікі лічаць роднай расійскую мову. І праз колькі дзён атрымаў належную водпаведзь з боку вядомага беларускага пісьменніка П.Прыходзькі. Я падпісаўся б пад кожным словам яго нататкі "Прыкра..." (гл. "Літаратуру і мастацтва" за 31 студзеня), калі б ён, выкрываючы хлусню, сам не памыліўся. Паважаны Пётр Фёдаравіч піша, быццам перапіс насельніцтва "праводзіўся ў нас не так даўно, на пачатку васьмідзесятых гадоў". На самай жа справе, апошні перапіс прайшоў у 1989 годзе, а папярэдні — у 1979-м (яго, пэўна, і меў на ўвазе аўтар). Акрамя таго, лічба, якая паказвае, колькі адсоткаў жыхароў краіны назвалі роднай беларускую мову, прыведзеная ў газеце прыкладная (заніжаная).

Што і казаць, лепей было б не спадзявацца толькі на памяць, а зазірнуць і ў даведнік. Але я не хачу дакараць пісьменніка, хаця б таму, што менавіта ён, а не БелТА і тыя дзяржаўныя газеты, якія растыражавалі інтэрв'ю, паправіў "маскоўскага госця" і зман назваў зманам. І нават не стаў бы пісаць пра згаданы выпадак, калі б 20 лютага не стрэў на першай старонцы "Нашага слова" амаль такую ж хібу. Горш за ўсё, што на гэты раз гаворка не пра нататку, а пра афіцыйную "Інфармацыю аб парушэнні правоў грамадзянаў на атрыманне адукацыі ў беларускай мове", супольна падрыхтаваную для заходніх экспертаў прадстаўнікамі ТБМ і ТБШ.

У гэтым дакуменце "апошнім" памылкова называецца перапіс 1979 года. Тады беларускую мову лічылі роднай 74,5% насельніцтва рэспублікі, а пад час сапраўды апошняга ўсенароднага апытання 1989 года, які выпаў з вока аўтараў, — ужо 77,7%, у тым ліку 80,2% беларусаў. Гэтыя звесткі ёсць у "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі" (т.1), "Беларускай энцыклапедыі" (т.2) і іншых выданнях.

Я надта паважаю прадстаўнікоў абедзвюх памянёных арганізацый за іх руплівасць аб матчыным слове. Але як тут не прыгадаць вядомае выслоўе, замяніўшы ў ім тры сасны дзвюма датамі?

Што тычыцца сп.Тулеева, дык ён, хоць і нічога не сказаў пра нашу мову, аднак сваё дачыненне да яе выразна выказаў русіфікатарскай фразай аб неіснуючых 80 адсотках.

Генадзь ЛАГУНОВІЧ.

Запрашаем да абмеркавання новай "Всемирной литературы"

З'яўленне на кніжным рынку новага выдання, асабліва ў наш няпросты час — немалаважная падзея ў літаратурным жыцці краіны. Нядаўна дабрасланёнае начальства атрымаў штомесячны літаратурна-мастацкі часопіс "Всемирная литература" — дзецішча выдавецтва "Мастацкая літаратура" і Дзяржкамдруку РБ. Выйшлі два першыя шыкоўна афомленыя нумары аб'ёмам па 15 улікова-выдавецкіх аркушаў. Толькі на... расійскай мове (?!).

Што ўяўляе сабой гэты часопіс? На каго ён разлічаны? Якая ніша ў перыядычным друку яму наканавана? Гэтыя і іншыя пытанні, звязаныя з заснаваннем у Беларусі новага расійскамоўнага перакладнога часопіса, мае намер абмеркаваць секцыя мастацкага перакладу СБП. Запрашаем сяброў клуба перакладчыкаў "Нашага слова" ў Менскі Дом літаратара 20 сакавіка а 15 гадзіне.

Каб абмен думкамі адбыўся, неабходна азнаёміцца з першымі выпускамі менскай "Всемирной литературы".

Клуб перакладчыкаў "НС".

Да ведама сяброў АБС

Канцылярыя Аб'яднання беларускіх скаўтаў паведамляе аб скліканні Сойма АБС, які адбудзецца 23 сакавіка 1997г. у Менску.

Асноўнае пытанне парадку дня — уступленне Аб'яднання беларускіх скаўтаў у Сусветную арганізацыю скаўцкага руху.

Кантактны тэлефон у Менску — 232-47-01.

Насустрач з'езду ТБМ

За лёс іспанскай мовы ў Беларусі я спакойны

У канцы мінулага года быў апублікаваны цікавы дакумент, які выйшаў са сцен Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь і падпісаны намеснікам міністра Г. Д. Дылянам. Напісаны ён на расійскай мове, як пішуцца цяпер многія афіцыйныя паперы гэтай беларускай чыноўніцкай установы. Таму і працытуем яго на гэтай жа мове. Назва дакумента — "Об улучшении соотношения изучения иностранных языков в средних общеобразовательных учебных заведениях республики".

Вось вытрымкі з гэтага загада: "...в республике наметились тенденции введения изучения в школах вместо преподаваемого в них немецкого, и особенно французского и испанского языков, исключительно английского языка, при этом введение, как правило, осуществляется непосредственно администрацией школ без предварительного согласования с органами управления образованием на местах и начинается в основном с первых классов...

Сложившееся положение в отношении изучения иностранных языков следует рассматривать как недопустимое. Совершенно очевидно, что бессистемное введение английского языка в школах республики приведет через несколько лет к полному вытеснению этим языком всех других иностранных языков...

Ситуацию с изучением иностранных языков следует взять под контроль, руководствуясь наряду с интересами учащихся и государственными интересами..."

У канцы загада прапануецца комплекс мер па выпраўленні сітуацыі і вызначаецца пэўная дата для кантролю за іх ажыццяўленнем. Я ўпэўнены, што справа з вывучэннем нямецкай, французскай і "асабенно" іспанскай моваў у нашай дзяржаве істотна палепшыцца. Кажу ўпэўнена, бо калі за справу адукацыі бярэцца дзяржава, то зрухі відавочныя. Памятаю, што ў 1993 годзе, калі начальнікам гарадскога ўпраўлення адукацыі быў спадар Дылян і калі дзяржаўная палітыка была накіраваная на адраджэнне беларускай мовы, у менскіх школах 58 % першакласнікаў вучыліся па-беларуску. Канфліктаў на глебе незадавальнення бацькоў моваю навучання, наколькі мне вядома, не было. Не ў прыклад сённяшняму часу. У гэтым была немалая заслуга сп. Дыляна.

А цяпер — пару слоў пра сённяшні стан справаў з беларускамоўным навучаннем: у краіне мэтанакіравана ўводзіцца ў школах навучанне выключна на расійскай мове замест навучання на беларускай мове, пры гэтым перавод класаў і школ на расійскую мову ажыццяўляецца непасрэдна адміністрацыяй школ. У выніку колькасць вучняў, якія вучацца ў першых класах па-беларуску, скарацілася за два апошнія гады з 76 % да 32 % з адпаведным ростам колькасці вучняў, якія навучаюцца парасійску. Асабліва жахлівая карціна ў гарадах. У прыватнасці, у Менску па-беларуску вучыцца 12 % першакласнікаў, у Гомелі — менш за 1 % і г. д. Сярод 217 менскіх школ не засталося ніводнай беларускай.

І вось тут варта спытаць у сп. Дыляна, сп. міністра Стражава: "Через сколько лет русский язык полностью вытеснит белорусский из школ республики?", а таксама "следует ли рассматривать сложившееся положение с белорусским языком, как недопустимое?"

Чаму сёння, калі беларуская мова выганяецца са школы, з Міністэрства адукацыі не выйшла ніводнага слова ў яе абарону, не кажучы пра тое, каб практычна падтрымаць яе? Можа, у дзяржавы няма "государственного интереса" ў сферы беларускай мовы?

У Першамайскім раёне сталіцы, дзе вучыцца мой сын, у мінулым годзе некалькі груп бацькоў хадзілі да свайго раённага загадчыка аддзела адукацыі і прасілі дакументальна пацвердзіць статус беларускіх школ і тым уратаваць іх ад пераводу на расійскую мову. Загадчык казаў, што ён і да прыходу бацькоў сам некалькі разоў прапаноўваў гарадскім уладам зрабіць гэта. Пасля бацькі звярталіся да мэра Ул. Ярмошына, сустракаліся са Старшынём Вярхоўнага Савета 13-га склікання С. Шарэцкім. Пацвярджэння беларускага статуса не атрымала ніводная школа. Таму, перафразуючы крылатую фразу аднаго раней вядомага Старшыні Вярхоўнага Савета, а цяпер, здаецца, зусім невядомага сенатара, "кто што хатит, тот то и тварыт". Вось і "натварылі": у Першамайскім раёне было ў 1994 годзе 12 школ, дзе ўсе першыя класы былі беларускія, у 1995 — 3, у мінулым — 2. Дык у нас яшчэ і не так дрэнна, а ў Савецкім раёне няма ніводнай такой школы.

Прэзідэнт Лукашэнка на святкаванні 75-х угодкаў БДУ сказаў: "...Сегодня у нас создаются оптимальные условия для свободного, естественного развития белорусского языка и белорусской культуры".

Прызнацца, першае, што падумаў: а што такое "свободное и естественное развитие"? Гэта калі нехта памірае? Ці можа ў нас, як у рамане Оруэла "1984", уведзена навамоўе, дзе словы маюць адваротнае значэнне: "Мір — гэта вайна, свабода — гэта рабства"? А можа, міністр Стражаў Прэзідэнту "неверные сведения дает"? Ну, што ж, будучыня беларускай школы выглядае змрочнай. Але затое я цяпер спакойны за лёс іспанскай мовы. Будзе, будзе яна жыць у Беларусі. Радуюся і за французскую. Не памрэ, гаротніца!

Валеры ПАЛСЦЮК.
г. Менск.

З рэдакцыйнай пошты

Патрэбныя годнасць і цярпенне

Шаноўны Ніл Сымонавіч!

З таго часу калі Вы сталі Народным паэтам Беларусі, належыць толькі сабе ці выступаць толькі ад сябе, не можаце. Не трэба таксама марнаваць час і расходваць энергію на ўгаворы расійскіх калег на пяру зрабіць штосьці для Беларусі. Паверце мне, нацыяналісту, г.зн. патрыёту Беларусі! За сваё нялёгкае жыццё я пераканаўся, што вялікадзяржаўніцкія настрої ў Расіі, на жаль, вельмі пашыраныя. Адпаведная прапаганда зрабіла сваё. Я ўжо даўно зрабіў выснову, што ўвогуле любы народ дамагчыся незалежнасці здольны толькі праявіўшы ўласную сілу і згуртаванасць. Прыклады? Афганістан, Чачня, Таджыкістан. Урэшце нашы блізкія суседзі Летува, Латвія, Эстонія.

Больш, канешне, прымальным для нас мог быць прыбалтыйскі варыянт. Але ж да прыбалтаў мы яшчэ не дараслі. А неабходна. Вось для паскарэння такога дарасту і павінны быць скіраваныя ўсе намаганні здаровых сіл нацыі і Народных — ці то паэтаў, ці то кампазітараў, ці то настаўнікаў у першую чаргу. Так што паўтаруся, Ваш ліст да пісьменнікаў і дзеячаў мастацтва Расіі, надрукаваны ў газеце "Літаратура і мастацтва", расцэньваю як запабяганне маладшага і таму менш вартага брата перад братамі старэйшымі, а значыць, і больш вартымі. Наша выйсце, на маю думку, не ў паклонах ці заляцаннях перад "старэйшымі братамі", а ў канструктыўнай нацыянальнай пазіцыі. Інакш эліце можна згубіць давер людзей мужных, сумленных, цярплівых, апантаных ідэяй патрыятызму, гатовых служыць ідэалам дэмакратыі і пры гэтым цвярозадумных.

У памяць урэзалася размова расійскага тэлежурналіста з чачэнцам яшчэ пад час вайны. На пытанне журналіста, чаму яны, чачэнцы, тысячамі і нават дзесяткамі тысяч гінуць дзеля аддзялення ад Расіі ў той час, як беларусы самі ідуць да Расіі ў абдымкі, чачэнец лаканічна адказаў: яны хочуць жыць уласным жыццём, а не як рускія. Тэлежурналіст наконт беларусаў дапусціў недакладнасць. Далёка не ўсе і нават не абсалютная большасць у нас прагаласавалі за аб'яднанне з Расіяй. Ад сябе асабіста і ад сваіх аднадумцаў маю гонар заявіць: "Мы хочам жыць уласным жыццём!" На памяць прыйшлі вершаваныя радкі, што ў свой час уваходзілі ў школьную праграму: "Янка і Карла суседзі былі, Ды розныя сцежкі іх змалку вялі..."

Карацей, Ніл Сымонавіч, будзьце вышэй абставін! Набярыцеся мужнасці і цярпення, не страчвайце аптымізму. Свет ужо не той, які яго ўяўляюць беларускія "ўчарашнія" ды расійскія шавіністы.

Мікалай ЯЎМЕНЕНКА.
в.Чудзенічы Лагойскага раёна.

Адкажыце на мае пытанні

Дзень добры, паважаная рэдакцыя газеты "Наша слова"!

Даведаўся, што ў канцы 1992 года ў Акадэміі навук Беларусі адбылася рэспубліканская навуковая канферэнцыя "Праблемы беларускага правапісу". Згодна адной з пастаноў, матэрыялы канферэнцыі павінны былі апублікаваць. Ці было гэта зроблена? Калі так, то як называецца кніга, у якой яны змешчаныя?

Скажыце, ці был выкарыстаны матэрыял слоўнікаў часопісаў, газет 20-х гадоў пры складанні фундаментальнай картатэкі Аддзела лексікалогіі і лексікаграфіі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН Беларусі? Увогуле, раскажыце, калі ласка, што ўяўляе сабой гэта картатэка. Уваходзяць у яе словы, сабраныя для абласных дыялектных слоўнікаў, гістарычнага слоўніка, ці не?

Ці захаваўся шматлікі матэрыял, сабраны ў даваенныя гады па беларускай дыялекталогіі?

Адкажыце, калі ласка, па магчымасці, на мае пытанні.

З павагай, Андрэй РУДЭНКА, вайсковец.
г.Менск.

Адказаць на пытанні нашага чытача рэдакцыя папрасіла спецыялістаў — супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН Беларусі. І хутка мы атрымалі тлумачэнні ад самога дырэктара Інстытута.

Паважаны Андрэй!

Вельмі прыемна даведацца, што ёсць яшчэ маладыя людзі, якія цікавяцца праблемамі даследавання беларускай мовы. Па даручэнні рэдкалегіі "Нашага слова" адказваю на Вашы пытанні.

1. Сапраўды, у 1992 годзе ў Акадэміі навук Беларусі адбылася канферэнцыя па праблемах правапісу беларускай мовы, якая прыняла рашэнне апублікаваць матэрыялы гэтай канферэнцыі.

У канферэнцыі, акрамя навукоўцаў, прымалі ўдзел настаўнікі, журналісты і проста аматары роднага слова. Выступаючых было шмат. Усе іх прамовы запісваліся на магнітафон, бо пераважная большасць удзельнікаў не падрыхтавала пісьмовых тэкстаў сваіх выступленняў. Пасля пераназнення запісаў на паперу высветлілася, што ў тым выглядзе, у якім сумбурна гаварылася на канферэнцыі, друкаваць матэрыялы немагчыма, а рэдагаваць свае выступленні большасць удзельнікаў згаджалася вельмі неахвотна. Да таго ж, узніклі праблемы з фінансаваннем выдання. У выніку аргкамітэтам было прынята рашэнне спыніць падрыхтоўку да друку гэтых матэрыялаў. Магнітафонныя запісы захоўваюцца ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук Беларусі.

2. Картатэка "Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы" (фундаментальная картатэка) рыхтавалася шляхам распісвання тэкстаў найбольш выдатных майстроў нашага прыгожага пісьменства. Творы значнай групы творцаў, галоўным чынам народных пісьменнікаў, распісваліся суцэльна, г.зн. кожнае слова гэтых твораў з адпаведнымі ілюстрацыямі трапіла ў картатэку. У далейшым распісванне праводзілася выбарачна з твораў беларускіх пісьменнікаў, а таксама з часопісаў і газет. Усяго зараз у ёй звыш двух мільёнаў слоўкартак. Гэта картатэка сучаснай беларускай літаратурнай мовы. На жаль, папаўненне яе апошнім часам спынена з-за адсутнасці сродкаў.

Пры стварэнні слоўнікаў, акрамя картатэкі, выкарыстоўваліся і цяпер выкарыстоўваюцца слоўнікі 20-х гадоў, галоўным чынам беларуска-расійскі і расійска-беларускі М.Байкова і С.Некрашэвіча як найбольш поўныя і зробленыя на належным навуковым узроўні. Вядома, у фундаментальную картатэку не ўваходзіць лексіка дыялектная і гістарычная.

Усе вядомыя помнікі беларускай пісьменнасці старажытнага перыяду (XIV — XVIII стст.) распісаны і сабраныя ў картатэцы гістарычнага слоўніка, на аснове якой ён і робіцца. Гэтыя помнікі распісваліся суцэльна, г.зн., што кожнае слова ў канкрэтнай граматычнай форме з ілюстрацыйным прыкладам ёсць у картатэцы. Усяго ў ёй звыш аднаго мільёна слоў-картак. Фактычна сабраны ў асобную картатэку ўвесь слоўны матэрыял пісьмовых помнікаў XVIII — XIX стст.

Агульнай картатэкі дыялектнай лексікі, на жаль, няма. Рабіліся картатэкі пад асобныя слоўнікі: Тураўшчыны, беларуска-польска-літоўскага пагранічча.

Усе дыялектныя і іншыя слоўныя матэрыялы, сабраныя ў даваенны перыяд, цалкам загінулі ў час вайны. Тады склалася агульная картатэка беларускай літаратурнай і дыялектнай мовы. Па некаторых звестках, яна к 1941 году налічвала звыш трох мільёнаў слоўкартак.

З павагай А.І.ПАДЛУЖНЫ, дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АНБ.

Культурна-асветніцкая штотыднёвая беларуская газета

НАША СЛОВА

Our Word
Unser Wort
Naša Słowa

Падпісны індэкс 63865

ЗАСНАВАЛЬНІК: Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны

Газета зарэгістраваная ў Дзяржаўным камітэце Рэспублікі Беларусь па друку. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 83.

Рэдакцыйная калегія:
Эрнэст ЯЛУГІН — галоўны рэдактар

Лявон БАРШЧЭЎСКІ,
Янка БРЫЛЬ,
Анатоль БУТЭВІЧ,
Радзім ГАРЭЦКІ,
Ніл ГІЛЕВІЧ,
Вольга КУЗЬМІЧ,
Уладзімір ЛАМЕКА,
Уладзімір ПАНАДА,
Зміцер САНЬКО,
Здзіслаў СІЦЬКА,
Алег ТРУСАЎ,
Генадзь ЦЫХУН.

Адказны сакратар — Уладзімір АНІСКОВІЧ.
Кампутарны дызайн — Ірына ДЗІВІНА.
Кампутарны набор Тамара АЎСЯННІКАВА, Вера ВАРАНЦОВА.
Тэхнічны рэдактар Валянціна КАРАТКЕВІЧ.
Карэктары: Жанна КАЗЛОЎСКАЯ, Генадзь КАЖАМЯКІН.

Адрас рэдакцыі: 220029, г. Менск, вул. Чычэрына, 1, 3-і паверх.
Тэлефон: 233-17-83.

Кампутарнае забеспячэнне пры падтрымцы Беларускага аддзялення Фонду Сораса.

У газетах

Агенты "Сахнут" дзейнічаюць

"Нядаўна ў Маладзечанскім палітэхнікуме адбылася сустрэча з прадстаўнікамі габрэйскага агенцтва "Сахнут". Яно займаецца адраджэннем габрэйскай культуры і традыцый, габрэйскай мовы — іўрыта, а таксама дапамагае рэпатрыіравацца ў Ізраіль.

Прадстаўнікі агенцтва правялі лекцыю "Ізраіль сёння", падрабязна адказалі на пытанні прысутных, правялі ўрок для вучняў.

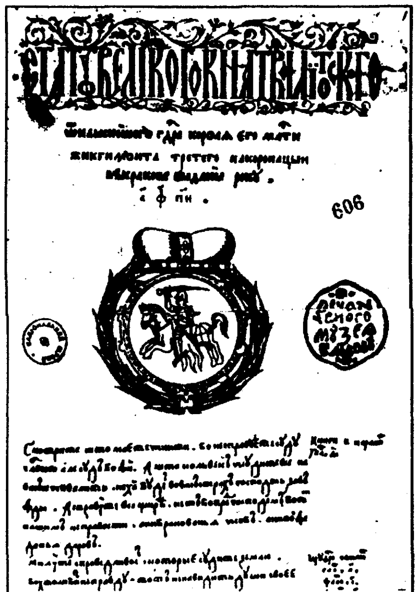
Вынік сустрэчы гаворыць сам за сябе: неўзабаве адкрываецца яшчэ адна група вывучэння іўрыта. А ў сакавіку планецца правесці сустрэчу, на якой будзе прысутнічаць габрэйскі хор з Менска, паказаны відэафільмы аб Ізраілі".

("Рэгіянальная газета", №7,1997).

З нагоды

ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ ПАСПАЛІТЫХ

У Музеі Янкі Купалы працуе выстава "У сугуччы культур. Беларусь — Украіна" (Да 90-годдзя першага беларускага замежнага музея ў Львове). Якраз там, у старажытным Альбове (паводле збеларушчанага гучання назвы гэтага горада) зберагліся незлічоныя скарбы нашай духоўнай культуры. А паспрыялі такому назапашванню Іван Луцкевіч, сябры Беларускай сацыялістычнай Грамады, у тым ліку і Цётка (Алаіза Пашкевіч). Па даручэнні галіцкага мітрапаліта Андрэя Шэптыцкага заснавальнік Царкоўнага (пазней ён стаў называцца Нацыянальным) Іларыён Свянціцкі некалькі разоў наведаў Беларусь. У выніку для музея былі закупленыя 12 скарынаўскіх старадрукаў, 23 слуцкія паясы, каля 100 кніг з 20 даўніх беларускіх друкарняў, па якіх вучыліся нашыя продкі, спраўлялі набажэнствы...

Старонка з Статута Вялікага Княства Літоўскага.

Пад час майго знаходжання ў Львове былі разнятыя тытульныя лісты, гравюры з тых рарытэтаў — і на вывы з працаў нашых асветнікаў можна паўглядаць зараз у Музеі Янкі Купалы. Тым самым Музей распачаў падрыхтоўку да 480-годдзя першай скарынавай кнігі (Прага, 6 жніўня 1517 г.) і да міжнароднага сімпозіума (пад эгідай ЮНЕСКА) "Непрымусовыя варыянты рэстытуцыі: сумесное выкарыстанне спрэчных культурных каштоўнасцяў (юрыдычныя, навуковыя і маральныя аспекты), які пройдзе ў Менску 22 — 25 красавіка.

Сяргей ПАНІЗЬНІК, вучоны сакратар Літаратурнага музея Янкі Купалы.

Вильно.

ГРАММАТІКА СЛОВЕНСКА

Ч. 38.
Грамматика Лаврентія Зизанія 1596. р.

"Граматіка Словенска" віленскага друку Лаўрэнція Зізанія. 1596 г.

Фота С.ПАНІЗЬНІКА.

Грамадскі рух

Не трэба расколу ў дзіцячых арганізацыях

(Заканчэнне. Пачатак на стар.1.)

Дык, урэшце, што заключанае ў гэтых паняццях — "палітыка" і "нацыяналізм"?

У выніку шматгадовай таталітарнай палітыкі ў нас развілося не адэкватнае сусветным узроўням разуменне гэтых паняццяў. Ва ўсім свеце лічацца святымі паняцці "родная мова", "нацыянальныя сімвалы і традыцыі". А ў нас? Да іх прыстаўленая абражальная шыльда "палітыка" і ўбітая ў галовы яшчэ "страшнейшае" слова "нацыяналізм". Ва ўсім прагрэсіўным чалавецтве мова карэннага насельніцтва знаходзіцца па-за палітыкай, а наданне перавагі мове суседняй дзяржавы супярэчыць нацыянальным інтарэсам і караецца законам.

Вяртаючыся да згаданай прэс-канферэнцыі, было ніякавата, калі ў "дзіцячых" лідэраў дапытваліся, ці з'яўляецца чыйсьці рух палітычным і нацыяналістычным. Ды ўсім у нейкай ступені гэтыя рысы ўласцівыя. Да прыкладу, піянерскую арганізацыю Беларусі, што ўзначальвае Марына Яжова, можна аднесці ці не да самай палітызаванай. Гэта было закладзенае ў праграму руху яе заснавальнікамі, якія вырашылі непалітычныя скаўцкія арганізацыі перавесці на камуністычныя рэйкі. "Нам многаму патрэбна вучыцца ў бойскаўтызму, але даць бойскаўтызму зусім іншыя, камуністычныя мэты", — пісала яшчэ Крупская. Не паглыбляючыся ў гісторыю і сучасную дзейнасць гэтай арганізацыі, ідэалагічную яе скіраванасць можна заўважыць хаця б па такіх вонкавых праявах , як колер гальштукаў. Дарэчы, беларускія скаўты (заходнебеларускія, эмігранцкія, АБСаўскія) заўсёды былі верныя нацыянальнаму сцягу. А вось гальштук можа быць розным. Нават у сяброў адной харугвы ці ў аднаго скаўта іх некалькі.

Шаноўныя дарослыя лідэры прасавецкіх дзіцячых арганізацый, вы сцвярджаеце, што не займаецеся "нацыяналізмам". Дапусцім. Амаль усе з вас заяўляюць, што спрыяюць вывучэнню гісторыі Беларусі, традыцый і г.д. Але... без карыстання беларускай мовай. Абсурднасць? Не зусім. Бо вывучаецца гэта на расійскай мове і дамінуе пункт гледжання на Беларусь гісторыкаў Расіі. А гэта ўжо палітыка, вынікі якой навідавоку.

Вельмі заўважалася на прэс-канферэнцыі, з якой падазронасцю была ўспрынятая дзейнасць гарадзенскіх харцэраў, у праграме якіх арыентацыя на польскасць. Але ж для нас, беларусаў "не па пашпарце", такія ж асацыяцыі выклікае і дзейнасць арганізацый, якія арыентуюцца не толькі на Польшчу, але і на Расію ці іншую краіну.

Што да "нацыяналізму", то гэты тэрмін сінанімічны "патрыятызму" і ў цывілізаваных краінах мае станоўчае значэнне.

Возьмем, дарэчы, кнігу англійскага прафесара сацыялогіі Сміта Энтані "Нацыяналізм у дваццатым стагоддзі" (Нью-Ёрк, 1982), выдадзеная ў 1995 годзе на беларускай мове і ёсць у некаторых нашых кнігарнях. Вядомы навуковец прыходзіць да высновы, што "нам, відаць, не давядзецца стаць сведкамі хуткага затухання нацыяналізму. Нягледзячы на масавую індустрыялізацыю і высокі ўзровень адукацыі. Фактычна мы прыйшлі да таго моманту, калі нацыяналізм стаў самапрадуктыўным феноменам, на які абапіраецца і будзе абапірацца сусветная супольнасць дзяржаў". Нехта не даверае Еўропе? То можа пацікавіцца сучаснымі даследаваннямі Расіі. "Сапраўдны нацыяналізм, — піша даследнік І.Ільін, — адкрывае чалавеку вочы і на своеасаблівасць іншых народаў... Звышнацыяналізм даступны толькі сапраўднаму нацыяналісту. Бо стварыць нешта прыгожае для ўсіх народаў можа толькі той, хто ўсталяваўся ў творчым лоне свайго народа" (И.Ильин "За национальную Россию") / (Слово. 1992. №5 — 7).

Здаецца, агульнавядома, як важна прывіваць дзецям пачуццё любові да Айчыны, патрыятызм. У нас ён спалучаны з беларускім культурным адраджэннем. Яшчэ два-тры гады таму назад адчувался хаця і павольна, але рост адраджэння беларускасці, у тым ліку і ў дзіцячых арганізацыях. Цяпер жа становішча пагоршылася так, што прыйшлося грамадскасці арганізоўваць Таварыства беларускай школы, як некалі ў Заходняй Беларусі, і пачынаць збор фактаў па дыскрымінацыі роднай мовы, разбурэнні беларускай школы. Гэтыя факты ўвойдуць у спецыяльную кнігу, каб засталіся ў гісторыі імёны новых герастратаўзнішчальнікаў і каб спыніць у будучыні самагубства нацыі. Таму цяпер ёсць над чым падумаць дзіцячым лідэрам і тым, хто займаецца навучаннем і выхаваннем, якую адказнасць яны бяруць на сябе.

Нашым нашчадкам будзе ў каго спытаць, чаму, напрыклад, самы буйны дзяржаўны дзіцячы лагер не стаіць на варце дзяржаўна-нацыянальнай мовы. Што рабіў кожны дзеля таго, каб дзеці з беларускамоўных школ, якіх болей 50-ці працэнтаў у рэспубліцы, атрымлівалі адпаведнае навучанне. І нельга тут спасылацца на двухмоўе. У нас насамрэч расійскае аднамоўе. Калі хто не верыць, то няхай хаця б уключыць беларускае тэлебачанне ці радыё, там будзе абавязкова выступаць нейкі начальнік на мове суседняй дзяржавы. Паўтару: усе цывілізаваныя краіны ствараюць умовы для прыярытэтнага ўжывання мовы карэннага насельніцтва і гэта ўспрымаецца як агульначалавечая норма. Адваротнае лічыцца праявай рабалепства, залежнасці і здрадніцтва. Вось чаму для Беларусі ўзнікаюць вялікія перашкоды пры ўступленні ў міжнародныя арганізацыі, якія грунтуюцца на агульначалавечых прынцыпах і каштоўнасцях.

З аднаго боку, дзіўнай выглядае заява кіраўніка Усебеларускага саюза скаўтаў І.Касцевіча аб перагглядзе некаторых праграмных палажэнняў сваёй арганізацыі ў перыяд падрыхтоўкі да ўступлення ў Сусветную арганізацыю скаўцкага руху (САСР), з другога — яго занепакоенасць зусім заканамерная, калі ведаеш палітыку УСС. Нам вядомыя даўнія захады і марныя намаганні ўэсэсаўцаў уступіць у прэстыжную міжнародную арганізацыю, але яна прад'яўляе да сваіх сяброў строгія патрабаванні, выкладзеныя ў яе Канстытуцыі і шэрагу іншых дакументаў. У нашай прысутнасці ў снежні 1991 года лідэры УСС шакіравалі прадстаўнікоў штаб-кватэры САСР (Жэнева), французскай асацыяцыі скаўтаў, каардынатара скаўцкага руху ў СНД А.Бондара заявамі тыпу "наша Родина — Россия". Але ж на гэты лік у скаўтаў ёсць фундаментальныя прынцыпы, якія дэкларуюць аб вернасці Бацькаўшчыне (у нас гэта Беларусь) у гармоніі з развіццём свету, узаемаразуменнем і супрацоўніцтвам на рэгіянальным, нацыянальным і міжнародным узроўнях.

Ключавой задачай з'яўляецца выхаванне любові да сваёй краіны, павага да яе гісторыі, мовы, нацыянальных традыцыяў і сімвалаў.

Ва ўсіх патрабаваннях САСР звяртаецца асаблівая ўвага на нацыянальны змест арганізацыі з развіццём у ёй інтэрнацыянальных пачуццяў. Слова "нацыянальнае" прысутнічае паўсюдна. Вось, напрыклад, існуе "Схема ацэнкі развіцця скаўцкіх асацыяцый", згодна якой па пяцібальнай сістэме вызначаецца ступень падрыхтаванасці да ўступлення ў САСР (павінен быць агульны сярэдні бал "4"). Некаторыя з патрабаванняў: "Прадстаўнічая Нацыянальная Асамблея (Сойм) зацвердзіла Статут, які адпавядае патрабаванням САСР, а таксама абрала Нацыянальную Раду (4 балы); "Створана маладзёжная праграма і яна адпавядае рэальным інтарэсам моладзі краіны. Яна адаптаваная да розных узростаў і абнародаваная на нацыянальнай мове" (5 балаў).

Звярніце ўвагу на словы "на нацыянальнай мове". Каб нават атрымаць два балы, дык і то патрэбнае друкаванне базавых элементаў праграмы "на нацыянальнай мове". Вядзенне справаводства (камунікацыі і публікацыі) на ёй таксама прадугледжана, каб атрымаць бал не ніжэй "двойкі". Якую ж можна атрымаць адзнаку за нагул адмоўнае стаўленне да беларускай мовы і абвінавачванне братоў па скаўтынгу ў нацдэмаўшчыне і г.д.?

Усёпераадольнае імкненне УСС да афіцыйнага прызнання міжнародным супольніцтвам не спыніла яго нават перад маральнай адказнасцю за самапрызначэнне найменне "усебеларускі" (раней быў "Союз скаутов Белоруссии"). Паводле дакументаў САСР, ад Беларусі будзе зарэгістраваная адна нацыянальная асацыяцыя, якая будзе ўключаць іншыя скаўцкія арганізацыі. А на сённяшні дзень маюцца УСС, АБС, Гарадзенская харугва скаўтаў імя Д.Гарадзенскага, Гомельская асацыяцыя адкрытага скаўтынгу і, магчыма, Круг старэйшых скаўтаў "Браты і сёстры Крывіцкага вогнішча".

Хачу, каб гэтыя нататкі, у якіх усё выказанае мною шчыра, не былі ўспрынятыя, як выклік на канфрантацыю. Наадварот, усім нам трэба нарэшце паразумецца, каб дружна працаваць на карысць нашай Бацькаўшчыны, у выхаванні сапраўдных яе патрыётаў.

Крымінал-дайджэст

Сірыйца падсцераглі ў пад'ездзе

У адну з менскіх гарадскіх бальніц быў дастаўлены грамадзянін Сірыі, студэнт тэхналагічнага універсітэта. Высветлілася, што на замежнага студэнта напалі грабежнікі прама ў цэнтры горада, у пад'ездзе дома на праспекце Ф. Скарыны. У выніку студэнт быў жорстка збіты і абрабаваны на значную суму грошай.

Савецкія ордэны па-ранейшаму ў цане

Упраўленнем крымінальнага вышуку гарадскога аддзела міліцыі Менска сумесна з супрацоўнікамі аддзелаў крымінальнага вышуку міліцыі Першамайскага і Савецкага раёнаў затрыманы раней неаднаразова асуджаны ўраджэнец г. Масты Гарадзенскай вобласці. Устаноўлена, што на працягу апошніх гадоў ён зрабіў некалькі крадзяжоў у грамадзян высокіх урадавых узнагарод у розных гарадах Беларусі. Пры знаёмстве з ахвярамі называўся Уладзімірам Яўгенавічам, супрацоўнікам рэспубліканскага савета ветэранаў, і прасіў паказаць узнагароды, якія фатаграфаваў. Але ў часе гутарак аферыст падмяняў залатыя зоркі Герояў Савецкага Саюза і Сацпрацы, ордэны Леніна, Суворава, Кутузава на муляжы. Следства толькі пачалося, не выключана, што некаторыя пацярпелыя да гэтага часу не ведаюць, што пасля візіту ветлівага сталічнага "супрацоўніка савета ветэранаў" у іхніх шуфлядах замест высокіх знакаў узнагарод ляжаць толькі муляжы. Таму міліцыя заклікае тых, хто прымаў такога "госця", уважліва пагледзець свае рэліквіі, а ў выпадку чаго патэлефанаваць па нумары 220-55-53 ва Упраўленне крымінальнага вышуку гарадскога аддзела ўнутраных справаў Менска.

Наркаманія шырыцца. Лідзіруе Гомельшчына

Упраўленне Міністэрства ўнутраных спраў па незаконным абароце наркотыкаў арганізавала "круглы стол", дзе абмяркоўваліся праблемы наркаманіі, якая разам з п'янствам усё больш захлістае Беларусь. За апошнія 10 гадоў, паведаміў для журналістаў начальнік Упраўлення МУС Беларусі палкоўнік міліцыі Анатоль Бурый, колькасць злачынстваў, звязаных з наркотыкамі, павялічылася больш чымся ў 12 разоў, а памер канфіскаванага "зелля" вырас у 23 разы. На 32,8 працэнта павялічылася нарказлачыннасць у 1996 годзе ў параўнанні з папярэднім. Але наркабізнес пакуль яшчэ стрымліваецца... неспрыяльная эканамічная сітуацыя ў Беларусі. Калі краіна пабагацее, стрымліваць распаўсюджванне наркаманіі, калі не зменіцца сацыяльна-маральная атмасфера, будзе яшчэ цяжэй. Цяпер жа Беларусь актыўна выкарыстоўваецца з-за "празрыстасці" межаў з Расіяй для транзітнай правозкі наркотыкаў.

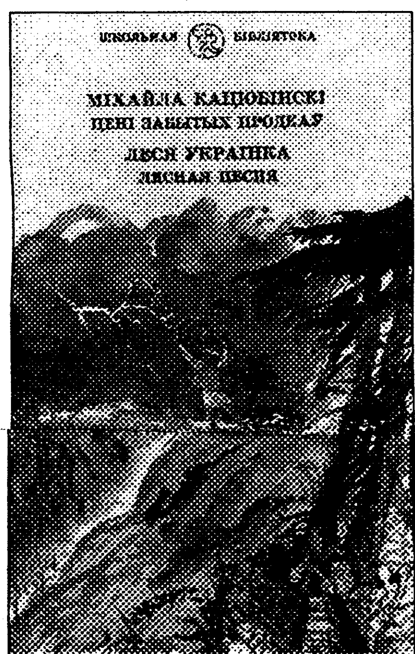
Намеснік галоўнага ўрача менскага гарадскога наркадыспансэра паведаміў, што трэба як хутчэй прымаць надзейныя законы па наркасправах, у тым ліку аб прыцягненні да адказнасці саміх наркаманаў. Паміж тым, адзначыў урач, наркаманія небяспечная не толькі тым, што ўскладняе крымінагенную сітуацыю ці псіхічна і фізічна разбурае чалавека, знішчаючы яго максімум за 12 гадоў, гэта яшчэ і самы кароткі шлях да распаўсюджвання СНІДу. Што гэта так, яскрава сведчыць жудасны вопыт Светлагорска, дзе менавіта ў асяродку наркаманаў імкліва стала пашырацца колькасць ВІЧ-інфікаваных.

Дарэчы, 40 працэнтаў усіх злачынстваў, звязаных з наркотыкамі на тэрыторыі Беларусі, рэгіструецца ў Гомельскай вобласці, а з іх кожнае другое — у Светлагорску і яго наваколлі.

Падрыхтаваў У. ВЕРАБЕЙЧЫК.

Чыталі?

СУСТРЭЧА З СУСЕДЗЯМІ — АМАЛЬ ПРАЗ СТАГОДДЗЕ

Нягледзячы на тое, што выданні "Школьнай бібліятэкі", якія выпускае выдавецтва "Юнацтва", не паступаюць у кнігагандаль, нам удалося раздабыць кніжку гэтай серыі, са зместам якой варта пазнаёміць чытачоў. Гаворка пойдзе пра творы слынных майстроў слова нашых бліжэйшых суседзяў, украінцаў, сабраныя пад адной вокладкай і адрасаваныя беларускім школьнікам сярэдняга і старэйшага ўзросту, — Міхайлы Кацюбінскага і Лесі Украінкі. У кніжку ўвайшлі рамантычная аповесць "Цені забытых продкаў" і апавяданні Кацюбінскага, драма-феерыя Лесі Украінкі "Лясная песня" (пераклад Вячаслава Рагойшы і Тацяны Кабржыцкай) і вялікая падборка яе вершаў у перакладзе лепшых майстроў мастацкага слова Беларусі (Ю.Гаўрук, С.Дзяргай, М.Аўрамчык, Н.Гілевіч і інш.). Сабрала кнігу (уклала) ўраджэнка Украіны кандыдат філалагічных навук Т.Кабржыцкая. Да слова, яна пераклала на ўкраінскую мову творы М.Багдановіча, У.Караткевіча, В.Быкава і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Маладому пакаленню беларусаў будзе цікава і карысна паўней пазнаёміцца з творчасцю непаўторных украінскіх пісьменнікаў-наватараў з філасофскім асэнсаваннем рэчаіснасці, апантанымі пошукамі справядлівасці, гарманічнага яднання чалавека з прыродай.

На жаль, кароткае было жыццё ў абодвух украінскіх класікаў: М.Кацюбінскі нарадзіўся ў 1864 годзе, Леся Украінка — у 1871-м, абое ж памерлі ў 1913-м ад невылечнай на той час хваробы — сухотаў (прыгадаем нашага М.Багдановіча).

На 4-й старонцы вокладкі кнігі прыводзяцца словы Максіма Горкага пра М.Кацюбінскага: "Яго ўкраінскае палымянае сэрца было на Бацькаўшчыне — яе бедамі ён жыў, яе мукамі мучыўся... Чалавечнасць, хараство, народ, Украіна — гэта любімыя тэмы развоў Кацюбінскага, яны заўсёды былі з ім, як яго сэрца, мозг і слаўныя ласкавыя вочы". Пра Лесю Украінку тут прыводзіцца выказванне ўкраінскага класіка, Івана Франко:

"Ад часу Шаўчэнкавых "Пахавайце да ўставайце, кайданы парвіце" Украіна не чула такога моцнага, гарачага ды паэтычнага слова, як у гэтай слабасільнай, хворай дзяўчыны..."

З пасляслоўя да кнігі Т.Кабржыцкай пад назовам "У зачараваным царстве слова" даведваемся, што Леся Украінка тройчы прыязджала ў Менск дзеля свайго сябра Мяржынскага. "Тут каля ложка хворага сябра С.Мяржынскага яна правяла апошнія два месяцы яго жыцця. Як згадвалі сябры, "пакутуючы сама, яна пайшла насустрач чужым пакутам, адкінуўшы асабістае, і сваім мяккім, асцярожным стаўленнем яна сагрэла самотнае жыццё і апошнія дні чалавека выключнай духоўнай тонкасці".

Амаль праз стагоддзе пасля першага знаёмства беларусаў са славутымі ўкраінскімі мастакамі прыгожага пісьменства, заканчвае свой артыкул Т.Кабржыцкая, адбываецца новая сустрэча Міхайлы Кацюбінскага і Лесі Украінкі з беларускімі чытачамі. Сустрэча доўгачаканая, жаданая і, будзем спадзявацца, радасная.

Будзем спадзявацца, што настаўнікі, выкладчыкі роднай літаратуры данясуць сваім выхаванцам усё хараство, глыбіню думак і пачуццяў, увасобленых у творах выдатных украінскіх пісьменнікаў.

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

Згадкі

Мікола УЛАШЧЫК

КАЛІ Я ПАЧЫНАЎ ЗАЖЫНКІ

Некалі, у часе працы над вялікім біяграфічным нарысам пра выдатнага беларускага гісторыка Мікалая Мікалаевіча Улашчыка, мне пашчасціла з ім пастаянна сустракацца і гутарыць. А на некаторыя свае пытанні я ў дадатак атрымліваў з Масквы яшчэ і даволі падрабязныя пісьмовыя адказы. Акрамя працы вучонага над гістарычнымі першакрыніцамі, мяне вельмі цікавіла сям'я, у якой выхаваўся гэты надзіва добрасумленны, акуратны і працавіты чалавек. Так і сталася, што мы не аднойчы гутарылі пра традыцыйнае выхаванне дзяцей у моцных беларускіх сялянскіх сем'ях на пачатку XX стагоддзя, на якіх шмат у чым трымалася не толькі эканоміка тагачаснай вёскі, але і яе культура паўсядзённага побыту. Як вядома, пасля бальшавіцкага перавароту ў часы стварэння калгасаў была разрабаваная і гаспадарка вялікай сям'і Улашчыкаў. Многае з дасланага мне Мікалаем Мікалаевічам я перадаў у Дзяржаўны музей беларускай літаратуры, але нядаўна, праглядаючы адну з папак свайго невялічкага архіва, знайшоў яшчэ некалькі старонак, дасланых мне выдатным гісторыкам. Мяркую, яны будуць цікавыя шаноўным чытачам. Загаловак рэдакцыйны.

Эрнэст Ялугін.

Калі надыходзілі доўгія восеньскія вечары, бацька перацягваў свой сталярскі варштат у хату. Разам з варштатам пераносіў і ўсё патрэбнае ў сталярскай дзейнасці начынне: гэблі, рубанак, свярдзёлкі, долаты, сякеру. Хаця бацька ніколі не казаў, што мы не павінны ні ў якім разе карыстацца яго інструментамі, але мы ўсе гэта ведалі і, хіба калі былі зусім пэўныя, што ніхто не бачыць, бралі і спрабавалі што-небудзь імі рабіць.

Бацька быў майстрам на ўсе рукі: ён рабіў бочкі, цэбры, вёдры, даёнкі, начоўкі, карыты, тачыў верацёны, выразаў лыжкі, рэпараваў конскую збрую, “спускаў” вужышча, віў пастронкі, латаў усім абутак. Нам, малым, усяго больш цікавым было глядзець, калі бацька майстраваў што-небудзь гэблікам ці пілою, асабліва калі рабіў цэбры ці бочкі. Тады ў хаце так хораша пахла смалой ад сухіх сасновых клёпак, скрозь валяліся кавалачкі дрэва і габлюшкі, з якімі можна было гуляць. Час ад часу бацька заклікаў мяне ў дапамогу. Нарабіўшы клёпак, ён клаў на падлогу два абручы і казаў садзіцца ў сярэдзіну іх. Калі рабіўся вялікі цэбар ці бочка, ён клаў каля мяне яшчэ скручаны кажух. Разам з кажухом я павінен быў падтрымліваць клёпкі, каб яны стаялі адна каля другой і не звальваліся ў кучу. Калі абручы набіваліся, то бацька сцвярджаў, што гэта ўсё мы зрабілі ўдвух. Зразумела, я і сам хваліўся, што памагаў бацьку. Мне ў той час было гады тры-чатыры. Сталым маім абавязкам лічылася збіранне яек. Калі рабілася холадна, курэй заганялі ў падпечак, адкуль іх выпускалі раз ці два ў дзень пакарміць і напаіць. Куры часам несліся, і трэба было лазіць у падпечак і забіраць яйкі. Дарослым лезці ў цемру ды яшчэ забруджаную, не хацелася, а для мяне гэта была нейкая прыгода. Узяўшы газоўку (маленькую лямпачку ці проста бутэлечку з кнотам), якая сяк-так свяціла, лез у чорную пашчу падпечка, прычым рабілася нават страшнавата — а раптам там у кутку сядзіць якая-небудзь здань, а яшчэ горш — пацук!

Але куры не толькі неслі яйкі, яны часам (уласна не куры, а певень) давалі спектаклі. Гэта было толькі ў нядзелю, калі дарослыя ішлі ў царкву. Тады мы, малыя, знімалі са сцяны люстэрка (яно было нейкае цьмянае, але сябе-такі можна было бачыць), ставілі яго на падлогу ў кухні і выпускалі курэй. Певень, убачыўшы ў люстэрку другога, кідаўся да яго біцца. Ён наскокваў на люстэрка, дзюбаў яго, біў крыламі і нагамі, праціўнік рабіў тое самае, а мы толькі не качаліся з рогату. З вакна на кухні відаць была царква і, калі людзі пачыналі разыходзіцца адтуль, мы забіралі люстэрка і заганялі курэй ў падпечак.

Гадоў з пяці абавязкаў стала больш, і яны зрабіліся сталымі. Ці не першым такім абавязкам было ваксаванне абутку ўсяе сям'і. Рабілася гэта не часта: перад Калядамі, перад Вялікаднем, перад Сёмухаю і перад Янам (на Яна ў нас быў фэст). З найбольшым шыкам наваксаваць трэба было перад Вялікаднем, бо гэта было найбольшае свята за ўвесь год.

Усе святочныя боты і чаравікі знаходзіліся пад бацькавым ложкам. Я залазіў туды, выцягваў усё, што знаходзіў, разбіраў па парах і ставіў чарадою каля печы. Самым цяжкім было вычысціць боты бацькі і братоў, самым лёгкім — невялікія чаравікі сясцёр. З шыкам наглянцаваныя боты ці чаравікі павінны былі быць такімі, каб, гледзячы на іх, казалі: “Бот зззяе, ззяе ды аж блісне”.

Ведама, пачынаючы чысціць, ужо ўяўляў сабе, які алігантні выгляд будзе мець усё, што я зраблю, але, паглянцаваўшы адзін бот і бачачы, як многа яшчэ заставалася зрабіць, вясёлыя думкі зніклі: калі ж тут зрабіць усё? Аднак у доме не было такога звычаю, каб табе даручылі нейкую работу, а ты б збег, не зрабіўшы яе. Правіла, што даручанае выконваецца заўсёды, мы ведалі з малых дзён, і таму, хаця на дварэ было куды цікавей, трэба было сядзець і чысціць.

Перад Вялікаднем, Сёмухаю і Янам праводзілася і яшчэ некалькі вялікіх мерапрыемстваў: належала прыбраць хату, гэта значыцца пабяліць столь і печ, вымыць падлогу, вытрасці сеннікі і напхаць іх свежаю саломаю і г.д. Усё гэта рабіла мама з кім-небудзь дарослым, а нам, малым (мне і сёстрам), даручалі падмесці двор.

Двор быў вялізны, за зіму на ім набіралася даволі ўсякага смецця — шматкі гнілой саломы ці сена, сляды, што пакінула скаціна, кійкі, трэскі, пілавіння. Ведаючы, што трэба будзе рабіць на Вялікдзень, у нас кідалі ў які-небудзь кут дзяркачы; новымі венікамі, хаця іх увосень рабілі даволі, карыстацца не дазвалялі: як і скрозь, эканомілі і тут.

Аднаму падмесці двор было нельга, і мы выходзілі заўсёды утраіх: я (мне было гадоў 5 — 6) і дзве сястры, старэйшыя за мяне на пяць і шэсць гадоў. Як звычайна, у гэтай калектыўнай дзейнасці камандавала Саша, бо яна была не толькі старэйшая за нас, але і самая дамавітая і рабіць абы-як не дазваляла. Саша ў гэтай рабоце ішла першай, за ёю Ніна, а я ў канцы. Пачаўшы ад хаты, каля якой зямля была ўтаптана і мялося таму лёгка, мы з цяжкім пачуццём глядзелі на канец двара, разумеючы, якую процьму працы нам належыць зрабіць. Але пры Сашы надта не будзеш нудзіцца, што работы многа. Пайшлі!

Дарослы чалавек прыбраць двор мог, пэўна, за дзень, а мы трое корпаліся перад Вялікаднем тры дні. Але каб прыбіраў двор дарослы, а мы б круціліся каля яго, то такое ў нас лічылася распустай. Затое мы самі, скончыўшы працу і бачачы, які чысты стаў двор, якая на ім расце харошая маладая зялёная трава, былі надта задаволеныя.

Вясна пасля Вялікадня праходзіць надта імкліва, і вось надыходзіць сенакос (касіць пачыналі пасля Яна ці за дзень — два да свята). Косяць дарослыя, а мы, калі падсыхала раса, ішлі разбіваць пракосы ці раскідаць копы, калі пакоша была ўчора. Касцы, паскідаўшы верхняе, махаюць косамі ў кашулях, жанчыны выходзяць на сенакос прыбраныя: нейкае ўсеагульнае свята.

Калі надвор'е добрае, то праз дзень — два сена высыхае, і яго трэба звозіць у гумно. Складаць у торп павінны мы ўтрох, камандуе і тут Саша. Застаронак, куды будзем складаць сена, прыбраны і на ім паслана свежая салома. Сядзім у гумне і чакаем. Вось чутна рыпіць воз, гарачая гнядая кабыла, якую кусаюць мухі і сляпні, нервова б'е капытамі. Тут сцеражыся. Мы ў застаронку. Паказваецца гнядая, за ёю воз сена, які ледзьве ўлазіць у шырокія вароты. Каля воза — абсыпаны сенам, спацелы брат Паўлік. Ён развязвае воз, скідае рубель, падцялежвае драбіны, і сена валіцца ў застаронак. Скідаўшы рэшткі сена, Паўлік адварочвае драбіны, скручвае вужышча, кладзе рубель і едзе па другі воз, а мы кідаемся прыбіраць сена. Яго трэба адкідаць як мага далей да сцяны і ўтаптаць, каб можна было пераку́ліць і яшчэ адзін воз. Сена гарачае і пахучае. Я, як малы, пачынаю куляцца ў сене, але для Сашы гэта не гульня, а работа, і яна прымушае перакідваць і таптаць. Саша ўмее выкладаць край торпа, каб ён быў роўны, каб не вылазіў уперад за сохі, бо ў такім разе торп абваліцца.

Летам у нас у дажджлівыя дні перабівалі ток. У таку сям-там былі невялікія ямкі, і яны нікому не перашкаджалі: але наш бацька такі, што ўвесь час шукае сабе і нам работы. Зараз ён рыхтуе начынне, якое патрэбна, каб перабіць ток. Перш за ўсё гэта драўляныя малаткі. Ад сухой елкі таўшчынёй у 12 — 15 см адпілоўваюцца кавалкі даўжынёй см у 30 — 35. Адзін канец гэтага кавалка завастраецца, другі, тупы, загладжваецца. У сярэдзіне тоўстым свярдзёлкам свідруецца дзірка — туды ўстаўляецца тронак з арэшыны ці тонкай яліны. Дарослыя ломам ламаюць увесь ток; кавалкі току цвёрдыя, як бетон. Іх трэба пабіць на дробныя кавалачкі, пасля перагрэбці граблямі, затым дамяшаць свежай гліны і ўрэшце згладзіць і ўбіць так, каб было роўна. Апошняе, самае дасканалае раўнанне, робіцца пранікамі. Калі што-небудзь робяць дарослыя, то малыя круцяцца каля іх і кожнаму хочацца зрабіць тое самае, што робяць дарослыя. Але сіл мала, лом нават падняць цяжка, а біць ток — дзе ўжо там, але разбіваць кавалкі можна і слабым. Пачынаю біць. У гэты час у гумно, дзе застаўся адзін, уваходзяць бацька і мама. Убачыўшы іх, пачынаю біць з усяе сілы і раблю выгляд, што бацькоў не бачу, а яны глядзяць на мяне. “Дужы будзе”, — кажа паціху мама. Я чую гэта і пачынаю стукаць яшчэ мацней. Дужы, а буду яшчэ дужэйшы! Некалі бацька казаў: “З'еш вот столькі і тады будзеш надта дужы: паваліш мой бот”. Гэта было даўно, калі быў малы, а зараз мне ўжо шосты год. Я езджу на кані і паганяю коні ў малатарні. Калі трэба было ехаць па сена ў Бравaрышча, і нас было трое, то кіраваць канём даручылі мне — хлопец жа, мужчына.

За сенакосам ідзе жніво. Мы сочым дзень, калі мама пойдзе зажынаць, бо без нас нібы і зажынкі будуць не сапраўдныя. Урэшце мама бярэ серп, і мы ўсім гуртам бяжым за ёю. Першы сноп нажынаецца невялікі, і звычайна мне, як самаму малому, дазваляюць несці яго і паставіць у хаце на покуце. Праз дзень-два жыта жнуць усе, хто можа, а яшчэ цераз некалькі дзён яго сухое пачынаюць вазіць у гумно. Укладаць снапы ў торп зноў прызначаемся мы трое. Калі воз прывозіць Паўлік, то ён кідае снапы не спяшаючыся, і мы лёгка ўкладваем іх на месца (тут, як і на сене, існуе пэўны парадак, і трэба ўмець выкласці торп, каб ён не шуснуў на ток). Першым у торп кладзецца той маленькі снопік, які стаяў на покуце, за ім іншыя. Калі снапы прывозіць бацька, то тут трымайся. Як і на ўсякай другой рабоце, ён і снапы з воза кідае з азартам. Высокія, тоўстыя, гарачыя снапы ляцелі адзін за адным, і добра калі цябе бывала хвасяне каласамі, але часам трапляе тоўстым канцом проста ў твар. Тут толькі сцеражыся, каб не трапіла чаго ў вока. Выкладае край торпа Саша, а калі часам спрабуеш пакласці сам (сноп, калі мне было 5-6 гадоў, быў большы за мяне), то Саша папраўляе: усё трэба ўмець рабіць надзейна.

Куды больш лягчэйшая і прыемная работа была, калі абівалі лён. Вось бацька прывёз лёну і склаў яго ў гумне. Ужо восень, сонца ўсходзіць у нейкім тумане. Ціха-ціха. Ужо і дарослым дазваляецца ўставаць не ў чатыры раніцы, як гэта было нядаўна, а ў пяць. Калі сонца падымаецца так, што добра грэе, снапы выносяцца і ставяцца перад гумном, каб сохлі. Абіваць ідуць дзяўчаты, з імі і я. Сноп кладзецца на ток, і па яго галоўках б'юць пранікам, выбіваючы зерне. Затым абабітыя снапы вязуць на пакошу, дзе і расцілаюць. Абіваць лёгка ды яшчэ хто-небудзь са старэйшых пачынае расказваць пра смешную падзею. Саша выступае са сваім найлепшым камічным нумарам — пра Іваніху; усе аж кладуцца ад рогату. Мяне пасылаюць у сад па яблыкі. Зараз іх многа валяецца на зямлі. У дадатак да добрай работы яшчэ і яблыкі — іх колькі хочаш.

Зусім нядаўна я быў “малое”, зараз з мяне гэта спадае, бо ў хаце з'явілася сапраўды малое — сястра. Яна ляжыць у калысцы, прывязанай вяроўкамі да столі каля мамінага ложка. Яна зусім малая і толькі час ад часу крычыць, тады мама ідзе да яе і пачынае карміць. Малое суцішаецца. За ёю належыць даглядаць старэйшым сёстрам.

З сёстрамі адносіны розныя. Часам гуляем, асабліва ў зімовыя вечары ў хаце, часам, седзячы на печы, перадаём адзін другому навіны, часам сварымся і б'ёмся, часам сёстры загадваюць мне зрабіць тое, што павінны былі зрабіць самі, што выклікае мае пратэсты. Але такі ж у кучы, у грамадзе.

Увосень сёстры едуць вучыцца ў Прылукі. Там школа для дзяўчынак з трыма класамі навучання. Сёстры вучыліся раней дома і едуць адразу ў трэці, выпускны клас. Ехаць у Прылукі дзяўчынкам не хочацца. Найперш, гэта азначае застацца без мамы, настаўнік ці настаўніца чужыя і, можа, будуць ставіць на калені ці даваць “лапу” (біць па далоні лінейкай). Бліноў, да якіх так прызвычаіліся мы ўсе, там не будзе. Адно шчасце, што кожную суботу іх будзе забіраць дахаты Паўлік. Ідуць зборы. У павозку кладуць торбу з ежаю. Там хлеб, трохі сала, круп, трохі картоплі, жменя солі і яшчэ нешта. Сёстры паціху плачуць, выцірае вочы і мама.

Я часам не ладзіў з сёстрамі, але калі яны паехалі, то адразу стала надта суцішна і сумна. Адзін. Малое ляжыць у калысцы і з ім не пагуляеш. Мама ўвесь час займаецца сваімі справамі. Каровы і авечкі ў полі, куры недзе капошкаюцца, і нават певень, які вясной часта ўскокваў на плот і адтуль так голасна крычаў сваё “кукарэку”, зараз суцішыўся.

Іду да мамы і прашу, каб даручыла што-небудзь зрабіць. Мама кажа: трэба нанасіць мякіны каровам. Ад мякінніка да хлява будзе метраў са сто ці больш, цэбраў у хляве некалькі, значыцца, работы будзе даволі.

Іду ў мякіннік, набіраю поўны кошык і нясу ў хлеў. Гэтай работы хапіла да самага вечара. Калі мама прыйшла ў хлеў і зірнула ў цэбры, то здзівілася: насыпаў ва ўсе! Чую, як мама кажа некаму, што вось колькі я нарабіў. Мяне, ведама, гэта радуе: я ўжо работнік. А тут бягуць авечкі, іх трэба загнаць у хлеў, ідуць каровы, і мама садзіцца даіць.

Назаўтра я ведаю, што патрэбна, каб не было сумна: трэба нешта рабіць. Ізноў пытаю ў мамы, што рабіць, і яна кажа — ідзі секчы капусту.

Надыходзіць зіма. Тры разы ў дзень трэба накарміць скаціну. Сена, канюшыну, трушанку з гумна ў хляве носяць рэзгінамі. Невялікі Петрык накладае на рэзгіны столькі, што калі ідзе праз двор, то здаецца, што капа ідзе сама па сабе, бо Петрыка не відаць. Я бягу адчыняць дзверы ў хляве, сам падняць рэзгіны пакуль не маю сілы.

У гэту зіму ў мяне вызначылася спецыяльнасць: я паганяю коней у малатарні. У мяне аднак няма зімовага адзення і абутку. Самае складанае з ботамі. Трэба прыстасавацца так, каб яны не звальваліся з ног і без вяровачак. Кажух мне даюць самы маленькі, падпярэзваюць вяроўкаю і полы засоўваюць пад вяроўку. Шапку далі старэйшага брата. Яна наязджае мне на самы нос, і я часам не бачу сцежкі ў манеж. У абед нават смяюцца, што я, збіўшыся са сцежкі, залез каля свірна ў гурбу снегу. Крыўдна. Манеж у нас закрыты з усіх бакоў, там зацішна. Коні ў дышле ходзяць па кругу. Можна нават сесці на дышаль і ездзіць, але гэта рызыкоўна, бо часам, калі махнеш дубцом на гнядую кабылу, то яна дае задам. Бацька з-за сцяны, калі трэба кратацца, а затым спыніцца, крычыць. Коні разумеюць гэта, можа, лепш за мяне.

У канцы дня ці ўвечары, ужо з ліхтаром, намалочанае архуюць. Мой абавязак — сядзець каля архі ў тым месцы, дзе сыплецца чыстае зерне, і адграбаць яго. У людзей адграбае звычайна той, хто засыпае нявеянае ў арху, і гэта зусім няцяжка, а наш бацька заўсёды лічыць, што ўсе, хто ёсць у хаце, павінны што-небудзь рабіць. Таму сяджу пад архаю.

У наступным годзе я ўжо значна большы і дужэйшы. Мне ніхто не скажа “павалі бот”. Я ўжо добра (так мне здаецца самому) езджу на кані, і калі блізка няма плоту ці хаця б высокай мяжы, то скідаю павады на спіну каню, стаўлю на іх нагу і, чапляючыся за грыву, саджуся на спіну. На пашы Зьмітра нават сплёў мне бізун у чатыры столкі, і я магу гучна ляскаць, умею выкладаць торп, залажу на самую высокую вішню. Умею нават і чытаць. Сястра Саша, якая ўжо скончыла сваё навучанне ў Прылуках, прызначана маёю настаўніцаю. Яна адчувае сваю моц і адказнасць, а я не магу лічыць яе сапраўднай настаўніцай, і паміж намі ўзнікаюць спрэчкі. Але тут аднекуль з'яўляецца мама, выцягвае з веніка розгу, і мы суцішаемся. А скора і ў школу ў Самахвалавічы. Там, кажуць, не пакрыўдзішся. Там настаўнік і на калені ставіць, і за валасы тузае, а за большы крымінал б'е “па мордзе”. Так што рыхтуй сябе да выпрабаванняў.

Падрыхтоўка і публікацыя Эрнэста ЯЛУГІНА.

Уражанні

НАВАГРАДЧЫНА

Збіраем зернейкі гісторыі. Аднаўляем гісторыю свайго народа і сваёй дзяржавы. Славутае, магутнае, прывабнае Вялікае Княства. Таямнічае покрыва яго нага паходжання. Летапісная Літва. Наваградчына.

Так, урэшце беларусы пачынаюць усведамляць ролю наваградскай зямлі ў сваёй гісторыі. Тут моцна білі-бруіліся крыніцы беларускай магутнасці. Некаторыя з іх ніколі не перасыхалі, а тыя, што з-за ўласнай ды чужой нядбаласці былі закіданыя намачам і смеццем, цяпер адраджаюцца і пачынаюць зноў струменіць чысцюткай вадой. П'ючы яе, набіраемся годнасці, духоўнасці.

Можна наракаць на неспрыяльны час і чакаць адлігі. А можна рупліва і няхай непрыкметна назапашваць тое, за што будуць удзячныя нашчадкі. Якраз такі падыход адчулі мы, сябры клуба "Беларуская хатка", калі зрабілі падарожжа па некаторых мясцінах гістарычнай Наваградчыны (Карэліцкі і Наваградскі раёны). Сур'ёзнае стаўленне да сваёй спадчыны бачна не толькі па актыўнай рэстаўрацыі замка ў Міры (гэта хутчэй клопат Менска), які становіцца сапраўдным гонарам беларусаў, але і па з'яўленні новых помнікаў, што ўвасабляюць беларускую гісторыю, яе слынных асобаў. Цудоўны бюст Яна Чачота ў Карэлічах адкрыты да 200-годдзя паэта, фалькларыста, папулярызатара нацыянальнай гісторыі. Адраджэнне беларускага праваслаўя паспрыяла з'яўленню ў вёсцы Лаўрышава помніка заснавальніку тутэйшага манастыра ігумену Елісею, больш вядомаму пад імем вялікага князя Войшалка. На падыходзе да Наваградскага замка нас вітае велічная постаць Адама Міцкевіча. Мемарыяльнымі плітамі адзначаны месца маёнтка Няньkaў, дзе працаваў "рыцар навукі" Уладзіслаў Дыбоўскі; былы маёнтак Рутка — радзіма і месца дзейнасці паплечніка Кастуся Каліноўскага У.Барзабагатага; магіла ўдзельніка паўстання 1863 года Адама Пуслоўскага каля вёскі Сенна, а таксама легендарная гара Міндоўга ў Наваградку, дзе на залатым троне нібыта пахаваны першы князь ВКЛ. Ужо ня гэтак сорамна зайсці на замчышча ў Любчы — нарэшце знесена прыбудова-прыбіральня да адной з вежаў замка. Пачынаюцца доўгачаканыя работы і ў Наваградскім замку. Свята ўшаноўваецца памяць пра сясцёр назарэтанак, расстраляных фашыстамі ў 1943 годзе. Іхні прах спачыў у бакавой капліцы наваградскай фары, а месца іх ранейшага пахавання побач з касцёлам адзначанае памятнай плітой на камені.

Вялікая роля ў захаванні і прапагандзе мінуўшчыны належыць Наваградскаму краязнаўчаму музею. Намаганнямі ягоных супрацоўнікаў з Пецярбурга вернута багатая археалагічная калекцыя з унікальнымі рэчамі. Музею перадаў свой архіў Барыс Кіт. Рэгулярна (як і ў Карэлічах) праводзяцца краязнаўчыя чытанні, матэрыялы іх выдаюцца. Супрацоўнік музея Мікалай Гайба (які правёў для нас экскурсію па Наваградку і якому мы шчыра дзякуем) з'яўляецца аўтарам дзвюх кніг пра гісторыю Наваградка. Хай іх будзе болей!

Радуюць і весткі пра тое, што недзе ў скульптурных майстэрнях нараджаюцца помнікі Міндоўгу для Наваградка і Адаму Міцкевічу для Шчорсаў. То ж, мабыць, неўзабаве прыйдзе час, калі на пытанне: "Дзе ж сапраўды жыве Беларусь?" — мы ў першую чаргу будзем адказваць: "На Наваградчыне".

Ігар ГАТАЛЬСКІ.

На здымку: Гара Міндоўга ў Наваградку.

Фота Святаслава ЛОЙКІ.

Кола сям'і

Масару ІБУКА

Пасля трох ужо позна

(Працяг.)

Гульні па ролях развіваюць творчыя задаткі дзіцяці

Галоўная мэта такіх заняткаў, як урокі музыкі ці замежнай мовы, мы ўжо не раз падкрэслівалі, не столькі навучыць дзіця нечаму, колькі развіць яго бязмежныя патэнцыі. Гэтай жа мэце служаць ролевыя гульні.

Аўтары кнігі "Некаторыя аспекты дзяцінства выдатных людзей" робяць наступную выснову: кожнае дзіця, незалежна ад ступені яго адоранасці, заслугоўвае ўважлівых да сябе адносінаў, заахвочвання і дапамогі, каб яно развіла максімальна ўсё лепшае ў сабе, незалежна ад свайго сацыяльнага становішча ці расавай прыналежнасці. Мы, дарослыя, павінны даць яму гэтае разуменне і дапамагчы яму, а гэта вымагае часу і цярпення.

Дзіцячы пісьменнік Гаро Макі лічыць, што тэатр ці гульні па ролях — адзін з лепшых спосабаў развіцця дзіцячай творчасці. Аднак ён з засмучэннем канстатуе, што паколькі на дзіцяці не адразу выяўляецца дабратворны ўплыў удзелу ў тэатральных прадстаўленнях, то бацькі, якія заўсёды чакаюць неадкладных вынікаў, могуць быць расчараваныя. Я бачыў вынікі назіранняў за дзецьмі, якіх заахвочвалі гуляць у тэатр і сачыняць п'есы. У першым і другім класах пачатковай школы яны вучыліся сярэдне ці нават ніжэй сярэдняга, а пасля рэзка высунуліся наперад, пакінулі іншых дзяцей далёка ззаду.

Я зусім не прапаную дзецям іграць ролі ў п'есах ці крыўляцца. Я маю на ўвазе самавыяўленне праз рухі цела і словы, у адрозненне ад алоўкаў ці музычных інструментаў. Самае каштоўнае ў гэтых гульнях — гэта магчымасць прамога і вольнага самавыяўлення ў адносінах з іншымі дзецьмі.

Фізічныя практыкаванні стымулююць развіццё інтэлекту

Прафесар Куньё Акуцу праводзіў даследаванні па заданні Асацыяцыі ранняга развіцця і высветліў, што няправільная постаць пры хадзе ёсць вынікам недастатковай фізічнай трэніроўкі ў маленстве.

Дзеці пачынаюць хадзіць найраней ў восем месяцаў. Калі іх не трэніраваць на асноўныя рухі ў гэтым узросце, яны ніколі не будуць выконваць іх правільна і ніколі не набудуць іншых навыкаў, аснову якіх складаюць гэтыя ж мазгавыя сістэмы. У гэтым сэнсе ранняя трэніроўка ў хадзе выконвае тую ж самую ролю, што і ранНія ўрокі музыкі ці замежнай мовы.

Я збіраюся падрабязна пагаварыць пра фізічнае выхаванне дзіцяці, каб пераканаць бацькоў, што, па-першае, асноўныя рухавыя навыкі належыць трэніраваць у маленстве, і па-другое, правільная фізічная падрыхтоўка цудоўна стымулюе разумовае развіццё малечы.

У маленстве мозг дзіцяці не развіваецца асобна ад цела. Разумовае развіццё праходзіць паралельна з фізічным і сэнсарным. Напрыклад, плаванне развівае не толькі мышцы, але і рэфлексы.

Прафесар Ацуку піша: "Фізічныя практыкаванні паляпшаюць працу ўсіх органаў і павышаюць супраціўляльнасць дзіцяці да знешніх стрэсаў".

Зразумела, дзіця вырасце, нават калі вы проста корміце яго і клапоціцеся пра яго. Але калі вы больш нічога не даяце яму, то той набор здольнасцяў, з якімі яно нарадзілася, застанецца неразвітым. Фізічныя практыкаванні — адзін з галоўных кампанентаў яго развіцця. Яны стымулююць развіццё мышцаў, унутраных органаў і мозгу.

Было прыкмечана, што дзіця, якое пачынае рана хадзіць, бывае вельмі кемлівым. Верагодна, гэта ад таго, што больш інтэнсіўная фізічная нагрузка спрыяе развіццю яго інтэлекту.

Пераклад Л. РУБЛЕЎСКАЙ.

(Працяг будзе.)

Здароўе

Таццяна ФАМІНА,
кандыдат медыцынскіх навук

Вітамін D

Напрадвесні, адначасна з рознымі скаргамі на стан здароўя можна пачуць і пра "боль у касцях". Яго адчуваюць пераважна людзі старэйшага ўзросту, а таксама і маладзейшыя, хто мала бывае на свежым паветры. Такія скаргі выкліканыя "размякчэннем" касцей, а дакладней — хваробамі, што ўзнікаюць у выніку парушэння абмену кальцу ў арганізме. А гэта, у сваю чаргу, — вынік недахопу вітаміну D (кальцыферолу або эргакальцыферолу). Тая колькасць вітаміну, назапашаная яшчэ ўлетку, ужо выкарыстаная, а харчу, што багаты на кальцыферол, спажываем мала. Няшмат пакуль што і сонечных дзён. А вядома, што менавіта пад уздзеяннем ультрафіялетавых промняў у чалавечай скуры ўтвараецца вітамін D. Але такія промні амаль не прабіваюцца праз задымленую атмасферу над гарадамі. Ды і ваконное шкло затрымвае ўльтрафіялетавыя промні амаль цалкам. Да таго ж, умоўна чыстае паветра ў нашых кватэрах бывае не менш брудным, чым на вуліцы.

Рыбін тлушч

Задоўга да таго, як навукоўцы і лекары даведаліся пра вітамін D, рыбакі, што жылі на поўначы, спажывалі самі і давалі сваім дзецям рыбін тлушч: так ратаваліся ад рахіту. А ўжо з XVIII стагоддзя рыбін тлушч прызналі адзіным лекам на гэтую хваробу. І так лячыліся да пачатку нашага стагоддзя, калі было заўважана станоўчае ўздзеянне і сонечных промняў. Яны, а менавіта ўльтрафіялетавыя промні, стымулююць складаны працэс пераўтварэння эргастэрыну (правітаміну D), у выніку чаго ўтвараецца шэраг рэчываў, у тым ліку і вітамін D_2 (кальцыферол або эргакальцыферол), які цяпер выкарыстоўваецца дзеля лячэння. Існуе некалькі разнавіднасцяў гэтага вітаміну: D_1, D_2, D_3, D_4, D_5, з якіх толькі D_3 мае амаль аднолькавыя з сваім папярэднікам фізіка-хімічныя ўласцівасці. Але празмерна доўгае абпраменьванне эргастэрыну ўльтрафіялетавымі промнямі спрыяе ўтварэнню атрутных рэчываў. Верагодна, таму надта моцны загар шкодзіць здароўю чалавека.

Калі ж натуральных умоваў дзеля ўтварэння вітаміну D недастаткова, раяць спажываць кальцыферол, які атрымліваюць з печані ды тлушчавых тканак рыбаў, пераважна тунца, траскі, селядцоў, а таксама цюленяў ды іншых марскіх жывёлаў. Прыкладам, рыбін тлушч з печані траскі мае ад 8 да 30 тысячаў умоўных адзінак, а з тунца — да чатырох мільёнаў умоўных адзінак вітаміну D у ста грамах. У ста грамах мяса сардзінаў кальцыферолу — 1800 умоўных адзінак, селядцоў — 290 — 1670, ласосевых рыбаў — 200 — 800. Яшчэ менш яго ў яечным жаўтку (45 — 390), масле (10 — 150), смятане (50), печані свойскіх птушак і жывёлаў (55 — 44 умоўныя адзінкі вітаміну D).

Колькі каму трэба вітаміну D?

Вядомы доктар Людвіг Авіёлі, эксперт па хваробах мінеральнага метабалізму касцей, сцвярджае, што касцяная маса чалавека пасля 35 гадоў жыцця значна памяншаецца. Прыкладам, жанчыны старэй гэтага ўзросту трацяць за 10 гадоў каля 10 адсоткаў касцяной масы, а мужчыны адпаведна — каля 5 адсоткаў. Адчуваецца ж гэтая страта пачынае пасля пяцідзесяці гадоў. Касцяная структура чалавечага арганізма слабее, і пачынаюцца тыя "болі ў касцях". Шмат хто мяркуе, што гэта вынік раматусу, але варта паспрабаваць лячыцца вітамінам D ды спажываннем дастатковай колькасці кальцу (пераважна ў выглядзе таблетак Calcium gluconatum, Calcium carbonatum, Calcium lacticum, або гомеапатычнага кальцу).

Вітаміну D у залежнасці ад веку трэба: немаўляці — 700, дзецям ад 5 да 14 гадоў — 500, падлеткам — 300 — 600, столькі ж і дарослым, а цяжарным жанчынам — 700 умоўных адзінак на суткі.

Зялярскія гутаркі

Хрэн

З дзяцінства памятаю вершык, які расказваў хто-небудзь з родных, звычайна, за святочным сталом. Казалі, што яго вычыталі ў знакамітай "Маланцы":

На Вялікдзень з галадухі,
Пасля бульбы, саладухі
Цётка Ўлюта як прысела,
Дык паўшынкі зразу з'ела.
А яшчэ апрача мяса
Не дала ганьбу каўбасам,
Пірагу і тварагу,
Кураняці й парасяці,
І ўсяму, што было ў хаце...
А пасля яна, патом
Стала енчыць жыватом...
Ах, саколік, ах, Андрэй,
Па шаптуху бяжы скарэй...

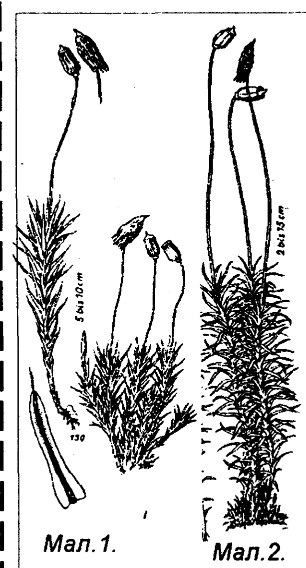
Дык вось, каб не балеў жывот, каб добра стрававалася ежа, прашчуры здавён-даўна спажывалі адначасна з мяснымі стравамі адзін вядомы прысмак. Што праўда, ад таго прысмаку слёзы з вачэй ліліся. Перш, калі, накапаўшы яго ў зацішным агародным кутку, дзе ўжо пусціла зямля, скрэблі і цэрлі жаўтавыя карэнні. (І як тут не згадаць славутае выслоўе: "Хрэн табе ў вочы!") Дый за сталом кожны бяседнік хоць і крахтаў — так пякло ў роце, — але не адмаўляўся, мазаў хрэнам чарговы кавалак мяса.

У карэнішчах хрэна ёсць невялікая колькасць эфірнага алею, з якога ўтвараецца аліл-гарчычны алей. Менавіта так ён пахне і мае характэрны смак. У свежым соку ўтрымліваецца лізацым, рэчыва, якое валодае бактэрыцыднымі ўласцівасцямі, што значна перавышаюць адпаведныя ўласцівасці самых моцных антыбіётыкаў. Лячэнню катаральных запаленняў дыхальных шляхоў спрыяе і вітамін С, якога ў карэнішчах хрэна каля 250 мг%, што значна больш, чым у апельсінах і лімонах. Настой карэнішчаў хрэна выкарыстоўваюць дзеля паляпшэння апетыту і стымуляцыі страўнікавых залозаў, а таксама лячэння віруснага гепатыту. Цёрты хрэн — як вонкавы сродак на гнойныя раны, радыкуліт, плеўрыт. Дарэчы, ужо ў зялярскіх кнігах XVII стагоддзя можна было прачытаць пра лекавыя ўласцівасці расліны Armoracia rusticana — гэтак называюць хрэн навукоўцы. Першае слова паходзіць ад кельцкай назвы часткі французскай Брэтані — Armorica. А rusticana — гэтае лацінскае слова азначае просты, вясковы.

Зяляр.

Выправы на прыроду

Зязюльчын лён

Мал.1. Мал.2.

Надыходзіць вясна — радасны час абуджэння жывой прыроды. На палетках, лугах, у хмызняках растаў снег і ўсё вакол шэрае. І толькі ў разрэджаных хваёвых лясах прыемна вабяць бліскучыя зялёныя дзярнінкі мхоў. Яны ўсю зіму правялі пад снегавой коўдрай і ніколькі не страцілі жыццяздольнасці.

Кідаюцца ў вочы дзернавіны мхоў, якія называюцца зязюльчыным ільном. Яны складаюцца з прамастойных жорсткіх сцяблінаў, на якіх месцяцца даволі жорсткае ланцэтнае лісце. На верхавінках сцяблінаў утвараюцца каробачкі на доўгай моцнай чырвонай ножцы. Вонкавым выглядам парасткаў і каробачак на ножцы гэтыя мхі нагадваюць лён, таму і атрымалі такую назву.

Зязюльчын лён ядлоўцападобны (мал. 1) расце, як і ядловец, на сухіх пагорках, ягоныя дзернавінкі шызаватыя. Зязюльчын лён звычайны (мал. 2) пасяляецца на больш вільготных мясцінах, у балоцістых лясах і на мокрых паплавах, утвараючы там часам суцэльны дыван цёмна-зялёнага колеру. Лясы, дзе зязюльчын лён пакрывае ўсю глебу, называюць даўгамошнікамі.

Генадзь РЫКОЎСКІ.

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак Багушэвіч.

Беларускае адраджэнне

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Балады Яна Чачота

З паэтаў-філаматаў, якія ўсвядомілі неабходнасць стварэння літаратуры на роднай мове, найбольшага поспеху ў распрацоўцы балады дасягнуў Ян Чачот. Гэта быў адзін з самых плённых беларускіх паэтаў нашай літаратуры першай паловы XIX стагоддзя, творчасць якога па папулярнасці супернічала з творчасцю яго сябра А. Міцкевіча на тэрыторыі тагачаснай Беларусі.

А. Міцкевіч і Я. Чачот выпрацоўвалі розныя тыпы ўзаемадзеяння з вуснай паэзіяй.

На думку Мархеля, засваенне беларускага фальклору ў Міцкевіча шматстайнае. Яго літаратурнай практыцы ўласцівыя складаныя і надзвычай тонкія ўзаемаадносіны вусна-паэтычнай і "кніжнай" стыхій на ўсіх, бадай, творчых узроўнях. "У Чачота ж мастацкае асваенне фальклорнага набытку было менш рухомае, дамінуючай формай доўгі час для яго заставалася апрацоўка беларускага меласу. Чачотаўскае стаўленне да вусна-паэтычнай творчасці мела пэўную зададзенасць, выяўляла сувязь з асветніцкім рацыяналізмам. Можа, якраз таму спачатку Чачот і не прыняў наватарскіх пачынанняў Міцкевіча"*.

З цягам часу яго пачалі цікавіць песні як крыніцы, дзе можна было адшукаць гістарычнае паданне, убачыць характар, звычаі і пачуцці старонкі, дзе іх спяваюць, паглыбіцца ў народны побыт, вераванні, мараль, этыку.

Усяго ў Чачота сем балад: "Бекеш", "Наваградскі замак", "Свіцязь", "Падземны звон на горцы ў Пазяневічах", "Узногі", "Калдычэўскі шчупак", "Радзівіл, альбо Заснаванне Вільні", і ўсе яны на польскай мове. Для кожнай з балад аўтар выпрацоўвае сваю страфу і свой памер.

Хочацца перш за ўсё адзначыць змястоўную багацце Чачотаўскіх балад — патрыятычныя, гістарычныя матывы, зусім у згодзе з баладным жанрам, спалучаныя з высокай лірыкай любоўнага пачуцця, зямнога і высокага, якое ў рамантыка Чачота мацней за смерць.

Упаў перад ёй і халодныя губы
Каханай цалуе ў адчаі.
Ды толькі яна не прашэпча
ўжо: "Любы"...
О, хто яго гэтак карае?

Як хораша і тонка спалучае паэт у баладным радку дзякуючы закону "адзінства і цеснаты раду" планы інтымныя з патрыятычнымі, эпас з лірыкай, яскравая адзнака таго, што нацыянальная балада шукала і ўжо знаходзіла свае жанравыя берагі:

Ах, ганьба таму, хто пачуццям
адданы,
Свой край на дзяўчыну мяняе,
Каханкаю першаю нашай —
айчына,
Ёй служым, яе мы шануем.

Дзве балады Чачота "Падземны звон на горцы ў Пазяневічах" і "Узногі" — першыя ластаўкі рэалістычнай балады сацыяльнага зместу.

Калі ў першай баладзе пераважае яшчэ міфалагічна-хрысціянская афарбоўка з пэўнымі элементамі дыдактызму:

Так, божыя слугі жыць сціпла
павінны,
Быць шчырымі, роўнымі з
людам,
Пра душы, пра добрае дбаць
штохвіліны
І быць у паводзінах цудам;

то матыў другой балады — наскрозь сацыяльны пафас, боль за прыгнечаны бедны бяспраўны люд:

Нястача навокал. І пуста і гола.
Схуднелыя волікі ён запрагае,
За пояс — сякеру. Так
роспач ды голад
Вядуць яго ўночы па дрэва да
гаю.

Прыбілі дзяўчыну, дахаты па
волі
Пайшла, ну а дома скруціла
нябогу —
Памерла ад голаду, сораму,
болю,
Адпомсціць за ўсё даручаючы
богу.

Па гэтым сацыяльна-грамадзянскім кірунку пойдзе далейшае развіццё жанру потым у Ф. Багушэвіча.

Цікава назіраць за творчасцю Я. Чачота, як узнікае, набірае моц баладны жанр, для якога характэрны ў асноўным аўтарскі погляд "збоку" — драматычна завостраны і адначасова аб'ектывізавана адцягнены, а чытач мае права вольнага выбару: прыняць ці не прыняць твор. Але паступова, па меры таго, як легендарна-фантастычныя сюжэты набліжаюцца да рэчаіснасці, эпіка спалучаецца з элементамі лірыкі, расце драматычная напружанасць, меншае памер балады і колькасць радкоў у баладнай страфе. Адбываецца пераўтварэнне народнага сюжэта-здарэння ў баладны сімвал, што і складае аснову паэтыкі літаратурнай балады.

І як вяршыня баладнай творчасці Чачота — яго "Узногі". Пра гэты твор можна сказаць словамі Бялінскага: "У ім галоўнае не падзея, а адчуванне, якое яна ўзбуджае, думка, на якую яна наводзіць чытача".

А гэта ўжо адзнака дасканалай балады — адзнака высокай ступені развітасці жанру і філіграннасці майстэрства пісьменніка.

Як бачым, беларуская балада як жанр недзе ўжо ў 30 — 50-я гады вызначыла шлях свайго развіцця. І ўзорам гэтага жанру, як нам уяўляецца, трэба лічыць балады Чачота, у якіх ужо намеціліся асноўныя рысы гэтага жанру. Але паэт у баладным жанры моцна яшчэ трымаецца шырока разгорнутай падзейнасці. Апошняе родніць яго баладныя творы з эпіка-гераічнай паэмай.

Праўда, яшчэ і пазней у В. Дуніна-Марцінкевіча знойдзем мы ўзоры баладнага эпасу з неперададоленым элементам бытавой дэталізацыі і храналагічнай падзейнасці.

Але важнейшым структурным элементам балады з'яўляецца сціслaсць, лапідарнасць яе формы. Сюжэт яе падобны на скручаную спружыну, зацiснутую паміж завязкай і развязкай.

І ў творчасці Ул. Сыракомлі балада ўжо абасабляецца з рэчышча буйных формаў эпасу, усталёўваецца ў спецыфічна баладным жанры, набывае яскравыя рысы лірызму і драматызму.

Паглыбіўшыся ў сацыяльны бок рэчаіснасці, беларуская балада дасягнула сваёй ідэйна-мастацкай сталасці ў творчасці Ф. Багушэвіча.

Такім чынам, на працягу XIX стагоддзя беларуская балада ў неспрыяльных умовах літаратурнага развіцця ў асноўным намацала жанравы касцяк, вызначылася ў галоўных напрамках свайго развіцця.

* *Мархель У. І. Рамантычны фальклярызм паэтаў-філаматаў. — Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук, 1984, № 4, с. 93.*

СЦЯПЯНКА?

Жывое слова

На ўсходзе нашай сталіцы ёсць чыгуначны прыстанак з такою назваю. Па-расійску гэтая назва гучыць і пішацца як Степянка. Уражанне такое, нібыта згаданая назва ўтварылася ад слова "стэп". Але скуль стэп? Паблізу ніколі і нідзе не было ніякага стэпу. Тут скрозь адны пагоркі, балацянкі, лясы, пералескі. То скуль жа ўзялася Сцяпянка?.. Стэпянка?

Расказваюць, нібыта яшчэ за Кацярынай Другой у гэтыя мясціны прыехаў нейкі немец-каланіст. Ці то яго надзялілі тут зямлёй, ці то ён сам яе купіў, пачаў абжывацца. Спытаўся ў сялянаў, як завецца тутэйшая мясціна. Яму сказалі: "Сляпянка!"

— О! Гут, гут! — сказаў ён. — Стэпянка! — паўтарыў па-свойму назву з цвёрдым "т", якое характэрна для нямецкай мовы. Немец-каланіст як чалавек практычны, каб не забыцца, тут жа напісаў назву на дошчачцы, прымацаваў яе да слупа. Гэтак на ўсходзе Менска з'явілася сярод лясных пагоркаў і балацянак, як гавораць народнае паданне, селішча з назваю Сцяпянка — Степянка. Ну, але Бог з ім, з тым немцам-каланістам. Яму гэтак пачулася наша назва Сляпянка, пачулася на нямецкі лад ці бліжэй да нямецкага гучання. Яго ніхто не папраўляў. Так і замацавалася побач з Ваньковічавай Сляпянкай яшчэ і Сцяпянка. Здавалася б, больш няма падставаў для новых непаразуменняў. Але пасеяная немцам-каланістам блытаніна мае свой працяг. Выключна гэтымі днямі на колішніх Ваньковічавых землях распачатае будаўніцтва новага ў Менску мікрараёна. І якая, думаеце, яму вызначаная назва? "Большая Степянка" — у нашай транскрыпцыі — "Вялікая Сцяпянка". Але ж землі, на якіх распачынаюць будаўніцтва мікрараёна, належалі Сляпянцы, Малой Сляпянцы, Ваньковічам. З будаўнічай пляцоўкі мікрараёна добра відаць і ацалелая сядзіба Ваньковічаў з колішняй іхняй двухпавярховай мураванкай. То чаму новы мікрараён павінен замацоўваць назву не спрадвечную на гэтай зямлі, і не блізкую, а больш аддаленую.

Мо назва Сляпянка некаму падалася немілагучнай? Але ж такую назву — Слепня — мела і мае пачулка, цяпер канал, на беразе якога распачата будоўля. Тысячы гадоў назва Сляпянка задавальняла нашых продкаў. Але вось настаў час і новыя людзі, прышлыя ці недасведчаныя, засумняваліся ў яе мілагучнасці, у яе прыстойнасці. Ці гэта можа ўсё той жа выпадак, што з немцам-каланізатарам, які, не зразумеўшы толкам, што яму казалі, замацаваў нічым не абгрунтаваную на гэтай зямлі назву. Калі гэта так, то нагадваю, што мясціна, на якой пачалі будаваць новы мікрараён, належала колісь Ваньковічам і называлася Слепянка.

Ва ўсякім разе не "Большая Степянка". Гэта адназначна. Тут і ў архівах асабліва не трэба калупацца. Варта разгарнуць любую беларускую энцыклапедыю і там прачытаем, што Сляпянка — гэта сядзіба мастака Валента Ваньковіча. Такую ж назву мела і аднайменная вёска. Была Сляпянка Малая і Вялікая. То прычым тут "Большая Степянка"? Назвы "Большая Степянка" да студзеня 1997 г., да пачатку будоўлі, на карце Беларусі, наколькі я дасведчаны, ніколі-ніколі не было.

На колішніх сляпянскіх землях жыву з 1977 года. Я яшчэ прысцеў на свае вочы ўбачыць сляпянскі канал з каскадам перасохлых сажалак, з крынічкамі пры драўляным мастку, з высокімі, уздоўж яго, абапал яго, берагамі — дарогай. Высокая насыпная дарога ад канала была і праз усю тую пляцоўку, на якой зараз распачатая будоўля. Той дарогаю ў любую пару года можна было без прыгодаў даехаць да сядзібы ці выехаць з сядзібы на стары Барысаўскі тракт, а адтуль хоць куды. Усё гэта належала сляпянскаму двару. А вось сёння даведаўся, што на колішніх сляпянскіх землях будзе мікрагорад "Большая Степянка"...

Але ж існуюць міжнародныя тапанімічныя правілы, законы. Паводле іх за новабудоўлямі павінна замацоўвацца назва мясціны, на якой распачынаецца будоўля. Але на Беларусі, як бачым, гэтых правілаў не вельмі трымаюцца... Таму ў Менску ёсць і Севастопальскі парк, і парк Чалюскінцаў. Паміж іншым пачатковая назва парка Чалюскінцаў — Ванковічаў Лес. Але гэта ў Парыжы можа быць Булонскі Лес. А на Беларусі абавязкова трэба нейк усё ж перакруціць шыварат-навыварат, толькі тады будзе нармальна.

Памылковасць назвы Сцяпянка прызнаваў і тапаніміст В. Жукевіч. У сваім "Кратком топонимическом словаре Белоруссии", 1974 года выдання, ён напісаў: "Степянка (Сцяпянка) ж.д.ст. и пос. в пригороде Минска. Ошибочно форма от названия Слепянка. См. Слепянка (Сляпянка). Назвы Сляпянка, Слепня, вельмі даўнія, як і Камароўка. У гістарычных актах 1599 года пра Слепню, прыкладам, маем такі запіс: "...за Слепнею по гостинцу, который к городищу идёт..."

Пра ўсё гэта тут расказана не толькі дзеля спазнання гісторыі назваў Сляпянка і Сцяпянка. Можа яшчэ не позна з гэтай нагоды ўдакладніць назву новага мікрагорада, які будуецца не на Сцяпянскіх, а на Сляпянскіх землях. Заадно нагадваю, што Валента Ваньковіч з Сляпянкі — славуты мастак, сучаснік і сябра Пушкіна і Міцкевіча. Пушкін і Міцкевіч таксама праз Ваньковічаў ведалі назву Сляпянка, а не Сцяпянка.

Уладзімір СОДАЛЬ.

Філалагічныя загадкі

Крывыя вечары

Тэрмін "крывы" належыць да беларускага народнага календара, у якім сканцэнтравана шмат архаічных дахрысціянскіх элементаў народнага светапогляду, міфалогіі, звычаёвасці. На язычніцкую аснову грунтоўна наклаўся хрысціянскі пласт уяўленняў, але аснова, прыхаваная і як бы прыцярушаная пяском забыцця ў грунце рэчы, засталася досыць моцнай. Агульнавядома, што вечары ад пачатку Каляд да Вадохрышча былі асаблівымі: забаранялася што-небудзь рабіць па гаспадарцы, акрамя як накарміць і напаіць жывёлу, інакш маглі быць розныя гаспадарчыя непрыемнасці, калецтва маладняку свойскай жывёлы, недарод. Вечары называліся "святымі" або "крывымі", што адзначалі этнографы — А. Багдановіч, А. Кіркор, Ф. Сяліцкі ды іншыя. Добра задакументаваны матэрыял сабрала ў нашыя дні на Палессі С. М. Талстая, з якога вынікае, што, акрамя калядных "крывых вечароў", было шмат вылучаных дзён, якія называліся "крывымі" з адпаведнымі забаронамі на пэўныя віды работы, сваімі абрадамі, сваёй функцыянальнай накіраванасцю. Былі, напрыклад, "крывыя нядзелі" (аж тры); "крывая серада" — серада перад Сёмухай ці пасля яе; "крывы чацвер" — чацвер пасля Сёмухі ці на масленым тыдні. Варта дадаць да гэтага, што на Мядзельшчыне ў пачатку нашага стагоддзя ўшаноўваўся "крывы панядзелак" — першы пасля Запустаў. Можа, "крывымі" называліся і іншыя дні тыдня, бо не ўсё тут вывучана, занатавана. "Крывыя" дні і тыдні мелі шмат іншых тлумачальных назваў, акрамя згаданай — "Святыя". Напрыклад, Масленіца — пачатак Масленага, Сырнага, Пустога, Развітальнага, **Крывога** тыдня (Гл. "Беларускі народны каляндар", укл. Алесь Лозка, Мн., 1993). Адпаведная варыянтнасць назіраецца ў назвах Дзядоў — абрадаў ушанавання продкаў, адной з самых моцных праяў язычніцтва ў сучасным жыцці беларуса. У тым самым календары, складзеным Алесем Лозкам, Масленыя Дзяды маюць яшчэ і назвы Поставых, Мясаедных, Зімовых, Стрэчанскіх, былі "дзядавыя суботы" і "дзядавыя пятніцы".

Відаць, тэрмін "крывыя" — найбольш блізкі да тэрміна "Святыя" — назва сакральна вылучаных дзён ці нават часткі сутак у даўнім календары. Дадатковыя назвы ўдакладняюць сутнасць такога "крывога" дня, альбо лепей сказаць свята ці прысвятка. Так, "крывая серада" на Русальным тыдні называлася яшчэ і Градовая серада, Градабой. "Крывы чацвер" пасля Сёмухі меў назву "Наўскі чацвер", Наўская Сёмуха (г. зн. Тройца нябожчыкаў). Тады памінаглі продкаў на могілках, спраўлялі "дзяды". У першым выпадку (серада) свята звязвалася з пашыраным культам Перуна, у другім — з культам продкаў. Паходжанне тэрміна "крывыя" з такой сэнсавай напоўненасцю, відаць, абумоўлена значэннем культавай ролі вярхоўнага язычніцкага святара **Крыва** (Крыва-Крывейта), пра якога пісалі даследнікі XIX ст., увасобленнем племяннога культу крывічоў-беларусаў. Як "дзявочыя" горкі трэба разумець як "божыя" (старажытная дзева — бог), так і "крывыя" ў абмяркоўваемым кантэксце трэба разумець, як "святыя" "сакральныя", а не як "няпростыя".

Лія САЛАВЕЙ,
кандыдат філалагічных навук.

Чытацкі дзённік

"Роднае слова" пашырае дыяпазон

Заснаваны ў 1988 годзе часопіс "Беларуская мова і літаратура ў школе" (цяпер — "Роднае слова") адразу зацікавіў настаўнікаў гэтых дысцыплінаў.

Сёння "Роднае слова" (назва сведчыць пра філалагічны накірунак выдання) выглядае хутчэй як культуралагічны часопіс. Такое ўражанне стварае шэраг артыкулаў на тэмы архітэктуры, музыкі і ўвогуле культуры, Прыкладам, можна назваць публікацыі В. Скарабагатава (некаторыя — супольна з У. Мархелем), пачынаючы з № 9 1995 года пад рубрыкай "Анталогія беларускага раманса", матэрыялаў, прысвечаных гісторыі беларускай музыкі. Тут друкуюцца і самі творы. Праўда, той, хто захоча паглыбіцца ў гэтую тэматыку, пачаць вывучаць мелодыі, павінен ведаць нотнае пісьмо. Падобныя публікацыі спрыяюць інтэлектуальнаму развіццю настаўніка. Але тут паўстае пытанне: а якое дачыненне той ці іншы матэрыял, прысвечаны гісторыі культуры Беларусі, мае непасрэдна да беларускай літаратуры ці да роднага слова? Калі аўтар публікацыі зможа правесці паралель між сваёй тэмай і літаратурай, дык гэта сапраўды дае магчымасць школьнаму настаўніку выкарыстаць матэрыял на лекцыі па названай дысцыпліне. Прыкладам, можна скарыстаць такія матэрыялы: В. Скарабагатаў — **"Дзе той век бурлівы?.." Паэзія філаматаў у музыцы Станіслава Манюшкі** ("Р. С.", 1996, № 11); У. Мархель, В. Скарабагатаў **"З хатняга спеўніка", Станіслаў Манюшка і Ян Чачот** ("Р.С.", 1996, № 12).

У апошнім леташнім нумары змешчаны артыкул Н. Янкоўскай пра М. Равенскага, дзе згадваюцца літаратурныя творы, якія кампазітар паклаў на музыку. Праўда, варта было б згадаць і пра іх моўныя, лексічныя асаблівасці.

У юбілейным сотым леташнім нумары часопіса кандыдат філалагічных навук Т. Шамякіна пісала: "Часопіс "Роднае слова" для многіх настаўнікаў: навукоўцаў, студэнтаў — другі універсітэт... Рэдакцыя часопіса паступова, але няўхільна рыхтуе настаўнікаў да новай парадыгмы навучання... ("Р. С.", 1996, № 4, с. 138). Сказана слушна. Сама Т. Шамякіна апублікавала цікавыя артыкулы на культуралагічную тэматыку. Праўда, усё ж застаецца пытанне — у якой меры і як даваць у спецыялізаваным моўным часопісе матэрыялы, у якіх гаворка вядзецца пра важныя ўвогуле для культурнага развіцця рэчы, але не пра роднае слова? Праўда, па ўсім адчуваецца, што ў часопісе працуюць дасведчаныя і спрактыкаваныя журналісты, якія здольныя адчуваць мяжу магчымасцяў гэтага неардынарнага выдання.

Генадзь КАЖАМЯКІН.

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 17 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 17.45 Эканамікст.
8.00 Рэзананс.
8.45 Здароўе.
9.10 "Падарожжа пана Кляксы". М. ф., 1-я ч.
10.35 Мультфільмы.
11.05 Студыя "Акно".
11.30, 18.20 "Рабакоп".
12.20 "Чалавек, які зламаў вясёлку". Д. ф.
13.00, 15.00, 18.00, 24.00 Навіны.
15.10 Відэакурс французскай мовы.
15.40 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 8-ы клас.
16.10 Параграф. Рынак працы.
16.40 "На добры лад".
17.10 Госці ў дом.
19.10 Беларускі гіт-парад.
19.15 Тэма дня.
19.35 Эканамічная праграма.
19.50 Расціслаў Янкоўскі, Мікалай Бурляеў, Жэрар Дэпардзье ў праграме "Тэлевізійны Дом кіно".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Чапаеў". М. ф.
23.20 Творцы.

ГРТ
17.00, 22.30 Навіны.
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.05 "Мы".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 "Полтэргейст". М. ф., 8-я ч.
21.45 "Сярэбраны шар". Элізабэт Тэйлар.
22.40 "Толькі смерць прыходзіць абавязкова". М. ф.
1.10 Прэс-экспрэс.

Расія
16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
16.15 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
16.55 Там-там навіны.
17.05 Лукамор'е.
17.25 Пагляздзі на сябе.
17.40 "Клубнічка".
18.10 Пульс. Урадавыя будні.
18.40 Расіяне.
19.35 "Вясна — лета" ад Валянціна Юдашкіна.
20.10 "Санта-Барбара".
21.10 Добры вечар.
22.30 "На кані". Тэлелатарэя.
22.45 Дзяжурная частка.
23.00 Нацыянальны тэатральны фестываль "Залатая маска".
23.25 Блак-нот.
0.15 Сіла здароўя.

Санкт-Пецярбург
16.50 Дзіцячае ТБ.
17.30 "Старонкі Кандуіта". Тэлеспектакль.
18.40 Вялікі фестываль.
18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
19.10 Спорт.
19.20 "Гісторыя кахання".
20.10 Рытмы горада.
20.40 Тэлеслужба бяспекі.
21.00 Кубак Англіі па футболе.

НТБ
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.05 "Незразуметы". М. ф.
21.40, 23.20 Часінка.
22.00 "Птушкі на цернях". М. ф., 1-я ч.

Аўторак, 18 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 19.10 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.45 Эканамікст.
8.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.50 Навіны.
8.10 Абібок.
8.40 Эканамічная праграма.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 8-ы клас.
9.30 Мультфільм.
9.40 "Падарожжа пана Кляксы". М. ф., 2-я ч.
11.00 Тураб'ектыў.
11.20, 18.20 "Рабакоп".
12.10 Чацвёртае вымярэнне.
12.30 Акалада.
15.10 Мультфільмы.
15.45 Педагагічны экран.
16.25 Усё пра ўсё.
16.50 Творцы.
17.10 Урокі Н. Наважылавай.
19.15 Тэма дня.
19.35 Чарнобыль: праблемы і вырашэнні.
20.05 Трэці тайм.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "З пятлёй на шыі". М. ф., 1-я ч.
22.50 "Жыццё Лёшы". Спектакль.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 22.35 Навіны.
11.20 КВЗ-97.
13.15 "У пошуках страчанага". Дзіна Дурбін.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 Квар'етэ "Вясёлая кампанія".
14.55 Мультытролія.
15.15 Чароўны свет, або Сінема.
15.45 "Ніко і яго сябры". М. ф.
16.10 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.35 "Вакол свету".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.05 Тэма.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 "Іх ведалі толькі ў твар". М. ф.
22.45 "50 х 50".
23.30 Прэс-экспрэс.

Расія
16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
16.15 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
16.55 Там-там навіны.
17.05 Лукамор'е.
17.25 Пагляздзі на сябе.
17.40 "Клубнічка".
18.10 Момант ісціны.
18.40 Расіяне.
19.35 "Аншлаг" прадстаўляе.
20.15 "Санта-Барбара".
21.15 Добры вечар.
22.30 Чэмпіянат свету па фігурным катанні.
23.45 Гарачая дзесятка.
0.40 Тавары — поштай.
0.50 Тэлемагазін.

Санкт-Пецярбург
7.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40 Рамансы на вершы А. Пушкіна ў спявае Г. Вішнеўская.
14.10 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
14.45, 21.00 "Прагулка мерцвяка". 1-я ч.
15.35, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.05 Тэлекампакт.
16.45 Дзіцячае ТБ.
17.30 Музычны спектакль.
18.40 Вялікі фестываль.
19.05 Спорт.
20.15 Храм.
22.00 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 Парадоксы гісторыі. "Хуліганы".

НТБ
17.30 "Вуліца Сезам".
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.05 "Так пачынаецца злачынства". М. ф.
20.50 "Няўклюды" С. Альтава.
21.40, 23.30 Часінка.
22.00 "Птушкі на цернях". М. ф., 2-я ч.

Серада, 19 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 19.10 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.45 Эканамікст.
8.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.50 Навіны.
8.10 "Сібірскія адрасы яе песень". Д. ф.
8.40 "Саўраска". М. ф.
9.45 Вострай натхнення.
9.55 Кампутарны палігон.
10.20, 18.20 "Рабакоп".
12.00 Відзьма-нявідзьма.
15.10 Відэакурс французскай мовы.
15.40 Мастацкія фільмы для дзяцей.
16.40 Крэда.
17.10 "Далёкае і блізкае". Д. ф.
19.15 Тэма дня.
19.35 "Споведзь жанчыны". Тэленарыс.
19.45 "Бенефіс". Заслужанаму артысту Беларусі Міхаілу Чырыку — 60 гадоў.
20.15 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.20 Аўта-парк.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "З пятлёй на шыі". М. ф., 2-я ч.
22.50 Каралеўскае паляванне.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.20 Навіны.
11.15 "Корцік". М. ф., 1-я ч.
12.30 "Кола гісторыі".
13.15 "У пошуках страчанага". Міхаіл Кузняцоў.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 Кактус і К.
14.55 До-мі-соль.
15.15 Кліч джунгляў.
15.40 "Ніко і яго сябры".
16.10 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.35 "Вакол свету".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.05 "Парыжскія таямніцы" Эльдара Рязанава.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 Фестываль эстраднай песні ў Сан-Рэма.
21.20, 23.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў.
0.55 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Ці-маркет.
7.20, 0.35 Тэлемагазін.
7.25, 17.40 "Клубнічка".
7.55 "Дарагая рэдакцыя..."
8.20, 9.55, 0.25 Тавары — поштай.
8.30, 19.35 "Гарадок".
9.05, 20.15 "Санта-Барбара".
13.25 "У пошуках капітана Гранта". М. ф., 1-я ч.
14.35 Міжнародны турнір па грэка-рымскай барацьбе імя Івана Паддубнага.
15.00 Прыватная калекцыя.
15.25 Экспавеснік.
15.30 Спосаб жыцця.
16.15 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
16.55 Там-там навіны.
17.05 Лукамор'е.
17.25 Пагляздзі на сябе.
18.10 Новае "Пятае кола".
18.40 Расіяне.
21.15 Добры вечар.
22.30 Адамаў яблык.
23.10 Чэмпіянат свету па фігурным катанні. Мужчыны.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40 Студыя "Уяві".
14.10 Асабістая справа.
14.45, 21.00 "Прагулка мерцвяка". 2-я ч.
15.35, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.10 Яшчэ адна Расія.
16.50 Іржавыя правады.
17.30 Малы тэатр оперы і балета імя М. Мусаргскага ў Японіі (1992 г.).
18.40 Вялікі фестываль.
19.10 Спорт.
20.10 Мастацка-публіцыстычная праграма.
22.00 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 "Тэлекампакт".

НТБ
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.05 "Чылер, або Змерзлая душа". М. ф.
20.50 "Няўклюды" С. Альтава.
21.40, 23.20 Часінка.
22.00 "Птушкі на цернях". М. ф., 3-я ч.
24.00 Меламанія: "Ван Хален".

Чацвер, 20 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 17.50 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.40 Эканамікст.
8.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.35 Навіны.
8.10 Аўта-парк.
8.20 "Мой заранкавы краю". Д. ф.
8.50 Мультфільм.
9.00 Тэлебом.
9.40 "Капітан", "Падзорная труба". М. ф.
10.25 Каралеўскае паляванне.
11.05, 18.20 "Залатыя гады". Тэлесерыял, 1-я ч.
12.00 Госці ў дом.
12.30 Музыка без межаў.
13.10 "Мужыкі". М. ф.
14.40 "Рамэо і Юлія". Фільм-канцэрт.
15.10 Мультфільмы.
15.40 Харэаграфічнаму ансамблю "Чараўніцы" — 20 гадоў.
16.40 "Памежжа".
17.10 Урокі Н. Наважылавай.
19.15 Тэма дня.
19.35 Цёмны пакой.
20.00 Творцы.
20.20 Рэпартаж аб ходзе сяўбы ў Магілёўскім раёне.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Тэлебарометр".
22.05 "З пятлёй на шыі". М. ф., 3-я ч.
23.05 "Крок".

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.15 Навіны.
11.15 "Корцік". 2-я ч.
12.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 "Гучы, гучы, песенька".
15.15 Вострай Чунга-Чанга.
15.40 "Ніко і яго сябры".
16.05 Рок-урок.
16.35 "Вакол свету".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.10 Час пік.
18.35 Джэнтльмен-шоў.
19.05 "Мая сям'я".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 Фігурнае катанне. Чэмпіянат свету.
21.40 "Прага золата". М. ф.
23.25 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Ці-маркет.
7.20, 0.25 Тэлемагазін.
7.25, 17.40 "Клубнічка".
7.55 "Дарагая рэдакцыя..."
8.20, 9.55, 0.15 Тавары — поштай.
8.30, 19.35 Сам сабе рэжысёр.
9.05, 20.15 "Санта-Барбара".
13.25 "У пошуках капітана Гранта". М. ф., 2-я ч.
14.35 Бясконцае падарожжа.
15.00 На парозе стагоддзя.
15.25 Экспавеснік.
15.30 Людзі. Грошы. Жыццё.
16.15 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
16.55 Там-там навіны.
17.05 Лукамор'е.
17.25 Пагляздзі на сябе.
18.10 Момант ісціны.
18.40 Расіяне.
21.15 Добры вечар.
22.30 Чэмпіянат свету па фігурным катанні.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
14.10 Парадоксы гісторыі.
14.35 Скарбы Пецярбурга.
14.50, 21.00 "Прагулка мерцвяка". 3-я ч.
15.40, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.05 "У Ігара Д.". Тэатральная гасцёўня.
16.45 Дзіцячае ТБ. "Ад і да..."
17.30 "Усё стане танцам".
18.40 Вялікі фестываль.
19.10 Спорт.
20.10 Асабістая справа.
22.00 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 "Зоркі заўтрашняга дня".

НТБ
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.05 "Агент Мэлоун". М. ф.
20.45 Расійскі альбом.
21.40, 23.20 Часінка.
22.00 "Птушкі на цернях". М. ф., 4-я ч.
24.00 "Ідзі туды ж і ты". М. ф.

Пятніца, 21 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 17.50 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.40 Эканамікст.
8.00, 13.00, 15.00, 18.00, 24.00 Навіны.
8.10 "Тэлебарометр".
8.20 "Яшчэ не вечар".
8.35 Бархатны сезон.
9.05 "Празрыстая Нёмана крopля". Тэленарыс.
9.20 Мультфільмы.
10.10, 18.20 "Залатыя гады". 2-я ч.
11.05 Зорная ростань.
11.40 "М і Ж". Спектакль тэатра "Хрыстафор".
13.10 "Пярсцёнак з Амстэрдама". М. ф.
14.35 "Крэва". Д. ф.
15.10 Відэакурс французскай мовы.
15.40 Мультфільмы.
16.35 "Крок". "Правінцыя".
17.10 ШАНС.
19.15 Тэма дня.
19.35 Міжнародны кур'ер.
20.05 "У джазе толькі дзяўчаты". Забаўляльная праграма.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Начны ўцякач". М. ф.
23.30 Акалада.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.00 Навіны.
11.15 "Корцік". 3-я ч.
12.45 Джэнтльмен-шоў.
13.15 "У пошуках страчанага". М. Кручкоў.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 "Старая, старая казка". М. ф.
16.15 "Магія: свет звышнатуральнага".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 "Самы небяспечны матч". М. ф.
22.15 Погляд.
23.15 "Смерць у кіно". М. ф.
0.40 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Медыцынскі веснік.
7.25, 17.40 "Клубнічка".
7.55 "Дарагая рэдакцыя..."
8.20, 9.55 Тавары — поштай.
8.30, 19.35 L-клуб.
9.05, 20.10 "Санта-Барбара".
13.25 "У пошуках капітана Гранта". М. ф., 3-я ч.
14.30 "Маска, хто ты?"
15.00 Суайчыннікі.
15.25 Экспавеснік.
15.30 Арэна для сенсацый.
16.15 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
16.55 Там-там навіны.
17.05 Лукамор'е.
17.25 Пагляздзі на сябе.
18.10 Двайны партрэт.
18.40 Расіяне.
21.15 Добры вечар.
22.30 Начны экспрэс.
23.10 Чэмпіянат свету па фігурным катанні.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40 Сіняя птушка Гжэлі.
14.10 Ток-шоў "Наўздагад". А. Аліна.
14.45, 21.00 "Прагулка мерцвяка". 4-я ч.
15.35, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
16.10 Страсці па "Кармэн".
16.50 "Раўнівецца каханне..." Адказы на пісьмы.
17.00 Іржавыя правады.
17.30 "Чароўная гісторыя". Тэлеспектакль.
18.40 Вялікі фестываль.
19.10 Спорт.
20.10 "Зорны розыгрыш".
22.00 Падзея.
22.20 Раман з героем.
22.55 Тэніс. Міжнародны турнір.

НТБ
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.05 "Залатая баба". М. ф.
20.40 "Алё, Фіма!"
21.40, 23.20 Часінка.
22.00 "Птушкі на цернях". М. ф., 5-я ч.
23.45 "Арс Армадзі, або Майстэрства кахання". М. ф.

Субота, 22 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
8.00, 15.00, 21.00 Навіны.
8.10, 18.40 Беларускі гіт-парад.
8.15 Здароўе.
8.50 Усё пра ўсё.
9.15 Урокі Н. Наважылавай.
9.45 "Рэгіён".
10.15 "Лёс мой і надзея".
10.45 Свет прыроды і захапленняў.
11.10 Вока. Пра рэкламу і не толькі...
11.30 Шматгалоссе. Народы Беларусі: гісторыя, культура, быт.
12.00 "Музычная навала фальклор-тэатра "Госціца". Відэафільм.
12.10 Алімп: ад падножжа да вяршыні.
12.30 Банкаўскай сістэме Беларусі — 75 гадоў.
13. 15 Калаж.
13.45 Асілак.
15.15 Чацвёртае вымярэнне.
15.40 "Запрашаем на вячоркі".
16.20 Беларускі дом.
17.00 Зорная ростань.
17.40 "Крок". "Рызыка-версія". Тэлегульня.
18.10 Галерэя.
18.55 "Каханая жанчына механіка Гаўрылава". М. ф.
20.10 Банка коміксаў.
20.40 Калыханка.
21.45 Відзьма-нявідзьма.
22.50 "Асноўны інстынкт". М. ф.

ГРТ
6.45 "Узброены і вельмі небяспечны". М. ф.
8.25 "Вялікае падарожжа Болека і Лёлека".
8.45 Хатняя бібліятэка.
9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.30 Не зявай!
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.55 "Бомба". Д. ф.
11.45 "Зялёная карэта". М. ф.
13.25 Відавочнае-неверагоднае.
14.20 Мультфільмы.
15.10 Запрашаем да музыкі.
15.35 У свеце жывёл.
16.15 "Кола гісторыі".
17.25 Фігурнае катанне. Чэмпіянат свету.
18.40 "Гордасць і прадузятасць". М. ф., 3-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.55 "Дзяўчаты". М. ф.
22.55 "Каламбур".
23.30 "Чырвоныя чаравічкі". М. ф.

Расія
7.00 Мультфільм.
7.20 "Таямніцы цёмных джунгляў". Тэлесерыял.
8.10 Ці-маркет.
8.20 Клуб "Адрэналін".
8.35 Мемарына.
9.00 Добрай раніцы, краіна!
9.45 Наш сад.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.30 Парламенцкі тыдзень.
11.15 Рамансіяда-97.
11.30 Лепшыя гульні НБА.
12.30 Ананімныя суразмоўцы.
13.00 Весткі пра...
13.20 "Працістаянне". Тэлесерыял.
14.05 Дыялогі пра жывёл.
14.30 "Паэт у Расіі — больш, чым паэт".
15.00 Бясконцае падарожжа.
15.30 "Цёмная" для Л. В. Смірнягіна.
15.45 Суботні вечар РТБ.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
17.55 Аншлаг і К.
19.00 Весткі.
19.35 Гарачая тэма.
19.50 "Тры ўцекачы". М. ф.
21.40 "Адзін супраць усіх". Тэлегульня.
21.55 Зусім сакрэтна.
22.50 "Сітуацыя". Інтэрактыўнае шоў.
23.00 Рэпарцёр.
23.20 Праграма "А".
0.15 Клуб славутых дэтэктываў.
0.45 "Пяцьдзесят на пяцьдзесят". М. ф.

Санкт-Пецярбург
9.10 "Гонар маю".
9.40 "Прыйдуць страсці-мардасці". М. ф.
10.45 Паласатая музыка.
11.10 Ток-шоў "Наўздагад".
11.40 К. Меліхан. "Адзін дзень".
11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
12.10 Да 60-годдзя Пецярбургскага ТБ.
14.10 Яшчэ адна Расія.
14.45 Расійская сядзіба.
15.10 Гістарычны дэтэктыў.
16.10 Спартыўны агляд.
16.30 Гульня "Лато-бінга".
17.30 Спявае Д. Хварастоўскі.
18.40 Вялікі фестываль.
19.20 Музычны рынг.
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 Блеф-клуб.
21.45 Агляд футбольнага тура чэмпіянату Расіі.
22.25 Экспрэс-кіно.
22.50 Тэніс. Міжнародны турнір.

НТБ
17.00 Час "Ч".
17.30 "Дог-шоў". Я і мой сабака.
18.00, 21.00 Сёння.
18.30 "XX стагоддзе. Расійскія таямніцы". Д. ф.
19.00 "Дзіця напракат". М. ф.
20.45 Лялькі.
21.45 Надоечы-64.
22.30 Шоў "Імперыя страсці".
23.10 Чэмпіянат Расіі па футболе.
24.00 Трэцяе вока.
0.30 "Плэйбой-шоў".

Нядзеля, 23 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
8.00 Мультфільмы.
8.30 Фехтаванне. Міжнародны турнір памяці Германа Бокуна.
9.10 Тэлебом.
9.40 "Уся справа ў капелюшы".
10.10 Вяршыня свету.
10.45 "Усё нармальна, мама!"
11.15 Тураб'ектыў.
11.35 Арсенал.
12.05 "Вайна ў паветры".
12.30 Вострай натхнення.
13.10 Студыя "Акно".
13.35 Вяскоўцы.
14.05 VI фестываль "Адраджэнне Беларускай капэлы".
14.35 Гісторыя кахання.
15.00 Навіны.
15.15 Бон тон. Тэлечасопіс моды.
15.45 Кампутарны палігон.
16.10 Госці ў дом.
16.35 "Не памажаш — не паедзеш". Масла "Нафтана".
16.50 "Музычны салон".
17.30 "Крок". "Оскар". Тэлегульня.
18.00 Абібок.
18.35 "Валодзя вялікі, Валодзя маленькі". М. ф.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартыўны тэлекур'ер.
21.10 Тэленавігатар.
21.30 Ток-шоў "Карамболь".
22.10 "Дзённік пакаёўкі". М. ф.
23.50 "Бархатны сезон".

ГРТ
7.00 "Цімур і яго каманда". М. ф.
8.20 Мультфільмы.
9.00, 14.00, 0.15 Навіны.
9.15 Бесталковыя тататкі.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расіі!
11.30 Іграй, гармонік любы!
11.55 Правінцыяльныя гісторыі.
12.25 "Падводная адысея каманды Кусто".
13.20 Смехапанарама.
14.20 Вяртанне Трэццякоўкі.
14.45 "Сімфанічныя таямніцы".
15.10 "Клуб падарожнікаў".
16.00 Мультфеерверк.
16.45 "Адзін на адзін".
17.15 Фігурнае катанне. Чэмпіянат свету.
18.55 "Гордасць і прадузятасць". М. ф., 4-я ч.
20.00 Час.
22.45 "Казіно". М. ф.
23.45 Футбольны агляд.

Расія
7.00 Мультфільм.
7.40 "Таямніцы цёмных джунгляў".
8.30 Латарэйныя навіны.
8.45 Добрай раніцы, краіна!
9.25 "Чырвоная кніга".
9.40 Прысяга.
10.10 Сіла здароўя.
10.15 Расійскае лато.
10.55 Мода.
11.00 Кніжная лаўка.
11.25 Пілігрым.
11.50 Спяваюць драматычныя артысты.
12.15 Чалавек на Зямлі.
12.40 "Нічога, акрамя..."
13.00 Весткі.
13.20 "Працістаянне". Тэлесерыял.
14.15 Сад культуры.
14.40 "Развітальная гастроль". Іосіф Кабзон.
14.55 21 кабінет.
15.20 Нобелеўскія лаўрэаты. Барыс Пастэрнак.
16.10 Чароўны свет Дыснэя.
17.05 Караоке па-расійску.
17.35 Увесь свет.
18.15 Тэлескоп.
19.00 Люстэрка.
20.05 Рэпартаж ні аб чым.
20.20 "Кубанскія казакі". М. ф.
22.15 Праграма "Пацалунак у дыяфрагму".
23.10 "Ва ўсіх на вуснах".
23.25 У Ксюшы.
23.55 Рэк-тайм.

Санкт-Пецярбург
8.40 Гаючае слова.
9.10 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
9.40 Авертайм.
10.05 "Паляўнічыя".
10.55 "Рускія мастакі-вызваліцелі". Тэлефільм.
11.25 "Легенды старой аперэты".
11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Зваротны адлік.
12.10 "Ён, яна і дзеці". М. ф.
13.25 "Штo з нашым кліматам?" Тэлефільм.
14.10 Яшчэ адна Расія.
15.10 Барбара Хендрыкс у Пецярбургу.
15.25 Іграе Вадзім Чабанаў.
16.10 Спартыўная праграма.
16.40 Дзіцячае ТБ.
17.30 Іграе Прэзідэнцкі аркестр.
18.40 Скарбы Пецярбурга.
19.20 "Жаночы дзень". М. ф.
20.55 Ва ўсіх на вачах.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.25 Тэніс. Міжнародны турнір.

НТБ
17.30 Праграма М. Фаменкі "Расійскія цвікі".
18.00 Сёння.
18.30 "XX стагоддзе. Расійскія таямніцы". Д. ф.
19.00 "Гангстэрскія хронікі: амерыканская гісторыя".
20.00 Вынікі.
21.10 "Кобра". М. ф.
23.00 Фестываль відэакліпаў.
0.10 Магазін на канапе.
0.40 Эратычныя шоў свету.

Sport-Спорт

Наперадзе алімпійскі Сіднэй

Ужо зараз вядучыя спартсмены свету не толькі прыглядаюцца, але і пачынаюць актыўна рыхтавацца да Алімпійскіх гульняў, якія адбудуцца, як вядома, у аўстралійскім горадзе Сіднэй. Некалі з сусветных Алімпіяд абавязкова прывозілі колькі медалёў і беларускія цяжкаатлеты. Што "свеціць" нашым зараз, калі парушаная былая сістэма падрыхтоўкі і не хапае сродкаў на самае істотнае? З такім пытаннем вядомы спартыўны каментатар Аляксандр Асіпенка звярнуўся да гонару беларусаў, заслужанага майстра спорту па цяжкай атлетыцы, алімпійскага чэмпіёна Манрэаля, уладальніка 13 сусветных і 15 усесаюзных рэкордаў Валерыя Шарыя (нарадзіўся ў г. Чэрвень). "Сярод беларускіх штангістаў, — адказаў славуты асілак, — пакуль я бачу толькі аднаго рэальнага прэтэндэнта на медаль. Гэта Уладзімір Емяльянаў з Наваполацка, які ў Атланце ў вагавай катэгорыі 108 кілаграмаў заняў чацвёртае месца. Яшчэ не вечар, — заўважыў Валерый Шарый, — таленавітыя хлопцы ў нас ёсць. А раптам нехта з іх "стрэліць" у Аўстраліі? Але для гэтага маладым трэба працаваць ды працаваць"...

Вызначыўся Алег Рыжанкоў

У часе спаборніцтваў на Кубак свету па біятлоне ў Японіі беларускія спартсмены выглядалі не самым лепшым чынам. Сярод мужчын вызначыўся, праўда, Алег Рыжанкоў. Пасля трох узнагарод у Осрблі ён здолеў дадаць да сваёй калекцыі яшчэ і "бронзу" ў Японіі пасля снайперскіх стрэлаў на чатырох рубяжах і цяжкай 20-кіламетровай лыжнай гонкі. Усяго на 11 секунд ён адстаў ад фіна Хіеталахці, які выбег перад ім. Вельмі добрыя вынікі паказвалі германскія біятланісты.

Самба на прызы Прэзідэнта

У Менску завяршыліся спаборніцтвы на адкрытым чэмпіянаце па самаабароне без зброі (самба) на прызы Прэзідэнта Беларусі. У іх бралі ўдзел каля 200 спартсменаў, у тым ліку з суседніх з намі краінаў. Сярод жанчын у сваіх вагавых катэгорыях сталі пераможцамі Святлана Селіханава, Наталля Масквіна, Галіна Савінкава (усе — Менск) і спартсменка з Оршы Таццяна Барылава. У мужчын не было роўных Аляксандру Петуху і Дзмітрыю Новіку (абодва з каманды акадэміі МУС). Здзівіў гледачоў і трэнераў сваім майстэрствам 17-гадовы Юры Рыбак. За чэмпіёнскі тытул яму давялося змагацца з адным з мацнейшых барцоў, удзельнікам сусветнай Алімпіяды ў Атланце Леанідам Свірыдам. Гледачы падтрымлівалі авацыямі ветэрана. Але перамогу атрымаў усё ж маладзейшы — Юры Рыбак.

У шахматах мацнейшы Герман Качаткоў

Завяршыўся чэмпіянат Беларусі па гульні мудрых — шахматах. Перамогу тут сёлета атрымаў міжнародны майстар з Бабруйска Герман Качаткоў. Другое месца заняў Андрэй Кавалёў з Віцебска. Трэцяе — Пётр Карзубаў з Магілёва. Сярод менскіх шахматыстаў лепшым быў Вячаслаў Дыдышка.

Залаты медаль з Варшавы

На чэмпіянаце свету па кулявой стральбе ў Варшаве вызначылася зборная каманда юніёраў Беларусі. У стральбе па рухомай мішэні нашы Ларыса Панкавец, Ірына Мацкевіч і Святлана Клішчанкава заваявалі камандны залаты медаль.

Падрыхтаваў У. ВЕРАБЕЙЧЫК.

Гіт Кіна-відэа-аўдыё-шоў-навіны Гіт

Зоркі ззяюць над краінай, што шануе іх

У адной з публікацый "Гіта" ў мінулым годзе мы, прадстаўляючы

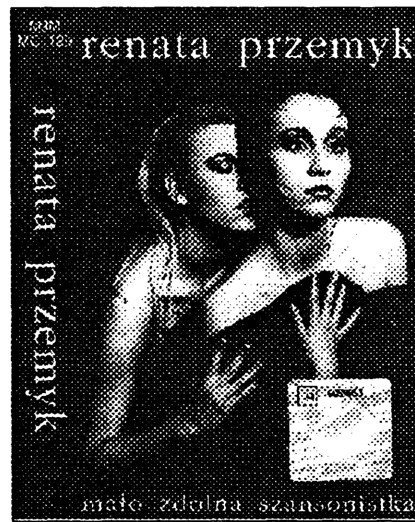
адну з навінак польскай фанаграфіі, закранулі шэраг новых для нашых чытачоў іменаў артыстаў ды назваў фанаграфічных прадпрыемстваў. Шквал лістоў з розных куткоў Беларусі паказаў, што зерне ўпала на ўрадлівую глебу і... Мы вырашылі працягнуць тэму.

Асаблівую актыўнасць у Польшчы дэманструе фірма "Zic Zac", імя якой — цалкам чорная пляма для філафаністаў часоў ПНР і нават для калекцыянераў, што з'явіліся пад час "салідарніцкага" рок-выбуху. Тым не менш у рэестрах актываў "Zic Zaca" — не толькі таленавітая моладзь, але і супер-зоркі апошніх гадоў. Альбом "Эльф" гурта "Varius Manx", напрыклад, ("Zic Zac", 1995) паспеў нават стаць набыткам гісторыі, бо пасля суда вакалісткі Аніты Ліпніцкай з калектывам песні адтуль не маюць права паасобку выконваць ні "Varius...", ні Аніта (рарытэтны альбом на здымку ўверсе).

А вось дыскі Эдыты Гурняк, Юстыны Стэчкоўскай ды іншых нуворышаў польскага шоў-бізнесу выдае прэстыжная (хоць і таксама адносна новая) Kompania muzyczna "Pomaton-EMi", спонсарам якой з'яўляюцца славуты паўднёвакарэйскі канцэрн "Gold Star" і менш вядомая фірма "Orca ltd". Някепска, відаць, пачуваюцца тыя нуворышы ў каталогах фірмы побач з легендарнай прадукцыяй зорак кшталту "Maanam"?

Зрэшты, на "Маанаме" кормяцца ўсе — і "Pomaton", і "Inter Sonus"... А вось новых зорак адкрываць, відаць, навічкам, каб разам з імі ісці да новых поспехаў.

Нешта падобнае ўдалося і кракаўскай фірме "MJM", калі яна звярнула ўвагу на творчыя праекты спявачкі Рэнаты Пшэмык. І няхай не бянтэжыць вас назва ейнага апошняга альбома — "Мала здольная шансаньетка" (фота ўнізе). Гэта па-сапраўднаму нечуваны раней сімбіёз рок-музыкі, кабарэ і фальклора. Разам з вакалісткай працуе гурт у складзе акардэаніста Я.Муса, бубнача П.Круліка, саксафаніста З.Гондэка, кантрабасіста Т.Купеца. Прад'юсуе гэты калектыў ды піша ім тэксты А.Саранецкая. Усе імёны, як бачым, невядомыя, але шмат пра што гаворыць такі факт: студыйны гук ім ставілі Алек Галас, Яцэк Мастыкаж, Пётр Бжэзінскі — сааўтары поспеху легендарных цяпер гуртоў "TSA", "Maanam", "KAT", Ізабэлы Траяноўскай. Дарэчы, усе гэтыя музычныя навінкі на працягу мінулага года былі прызамі конкурсаў Беларускай рэдакцыі Польскага радыё.

"Пінк Флойд" па-японску і па-беларуску

Многія з нашых чытачоў, бадай, добра памятаюць савецкі час, калі да нацыянальных моваў ставіліся

ледзь не як да перажыткаў цёмнага мінулага, а ў спаборнічанні навыперадкі да інтэрнацыяналізму нашыя ўсходнія суседзі закідвалі нашыя музычныя крамы "імпартам" кшталту "Vesolye rebiata", "Krasnye maki" ды інш. Ёсць, праўда, вялікія сумненні і ў тым, што была ў гэтым павага да нашых традыцый, і ў тым, што нам намагаліся данесці сваю культуру.

А як жа з гэтым (маем на ўвазе культурны абмен) у народаў, якія цяпер прынята называць цывілізаванымі?

Неяк аўтару гэтых радкоў пашчасціла набыць арыгінальны CD "Pink Floyd" — "Another brick in the wall" (гл. фота). Натуральна, у дыскаграфіі славутага брытанскага калектыву вы не знойдзеце ніякага "Іншага спосабу муравання" (так перакладаецца на нашу мову назва праграмы). Папросту гэтую назву дала падборцы найвыбітнейшых гітаў калектыву, запісаных на канцэртах, японская фірма "Golden Dragon Records" (GDR, 1988).

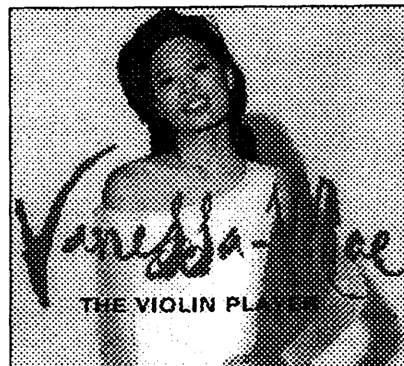
І хоць мы, беларусы, з веданнем замежных моваў у рамках школьнай праграмы, вымушаныя карыстацца такім выданнем з пэўнымі абмежаваннямі (нам ніколі не прачытаць, з якой нагоды створаная тая або іншая кампазіцыя, чаму прысвечана пэўнаму чалавеку і хто ён такі, нават назвы твораў мы часам перакладаем кожны па-свойму), а іншага выбару беларусам ніхто і не дае, дык японец з самай глухой вёскі выспы Хакайда без цяжкасцяў разбярэцца, хто такі гэты "Pink Floyd", адкуль ён, што хоча данесці яму — японцу. Пра гэта расказа паўнавартасны маляўнічы буклет, напісаны, зразумела, на японскай мове. Дый на звароце гэтага буклета (гл. другі здымак) усе назвы супер-гітаў, імёны выканаўцаў і дадатковыя звесткі дублююцца і на мове арыгінала, і па-японску.

У свеце пануе ідэал узаемаразумення, які дыктуе і першасны крытэрый кантактаў — разумець. Беларуса, які і сам сваёй мовы не надта разумее, ігнаруюць і бліжэйшыя суседзі, і сусветныя гіганты, таму ён выключаны з агульнага працэсу ўзаемаабагачэння. І чужую, і сваю культуру мы, не здолеўшы разумець, можам толькі спажываць, не адчуваючы асаблівай карысці.

Ванэса Мэй — жыўцом для беларусаў

Пра тое, што сусветны шоўбізнес глядзіць на Беларусь, як на правінцыйны адстойнік пратухлых зорак, мы ўжо пісалі. Але, каб разагнаць песімізм нашых чытачоў, дадамо: нельга ж забываць, што этнічная мапа беларусаў разлягаецца не толькі па тэрыторыі ССР і СНГ, але і Польшчы. І ёсць там беларускія газеты, беларускія радыёпраграмы. Дык вось экстраардынарную навіну сусветнага шоўбізнесу данесла да нас беларуская радыёперадача з Варшавы: "З канцэртамі ў Варшаўскай кангрэсавай зале выступіла напачатку гэтай зімы вядомая скрыпачка 18-гадовая Ванэса Мэй. Артыстка прадставіла публічнасці творы з найноўшай сваёй кружэлкі "The Classical Album". Народжаная ў Сінгапуры, напалову кітаянка, напалову тайландка, яна распачала музычную адукацыю ва ўзросце трох гадоў, а ва ўзросце пяці -- ужо грала на скрыпцы. Калі мела дзесяць гадоў, выканала свой канцэрт з Лонданскім філарманічным аркестрам. Ейны дэбютны поп-альбом "The Violin Player" (1994) купіла больш за 2 000 000 асобаў на цэлым свеце".

Як бачым, хоць бы частка беларусаў можа слухаць жыўцом

сёння не толькі супер-гіты ўчарашняга дня. Больш таго, Ванэса Мэй — гэта супер-зорка дня заўтрашняга, бо ейная кар'ера толькі пачынаецца.

Мяркуем, з 300 000 этнічных беларусаў Польшчы нямала знайшлося тымі днямі ў Варшаўскай кангрэсавай зале, каб асабіста адчуць неверагодны сімбіёз класікі з зухаватымі рытмамі поп-музыкі ў інтэрпрэтацыі суперновы з Сінгапура, а нам, якія належаць да 10 мільёнаў нацыянальных самагубцаў, застаецца слухаць пірацкую копію CD "The Vio- lin Player" (на здымку), нават не спадзеючыся папоўніць двухмільённую армію прыхільнікаў чароўнай азіяткі — нас папросту няма ў рэестрах: ні як народа, ні як арміі спажыўцоў. Такія вынікі рэферэндуму.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА.

І смех і грэх

Пачутае "У Лявона"

Трамвай

Маці вярнулася з Менску і апавядае, як яна ехала трамваем. Сынок пытаецца ў яе:

— Мама, што такое трамвай?

— Гэта аўтобус, але ён імчыць па рэйках і такі забіты людзьмі, што нават мужчыны не могуць сесці, а едуць стоячы.

Няма патрэбы

Малады муж пытаецца ў вопытнага калегі:

— Ці я мушу расказваць жонцы пра ўсе свае думкі і чыны?

— Няма патрэбы. Неўзабаве жонка і без гэтага будзе адгадваць твае думкі, а што ты робіш і дзе — ёй паведамяць сяброўкі.

Не думаў

— Калі мы яшчэ не пажаніліся, ты казаў, што мой голас ты мог бы слухаць дзень і ноч.

— Але я не думаў, што буду вымушаны.

Тэлефон

Размаўляюць сяброўкі:

— Я ўжо Лёлі нічога не расказваю: разнясе па ўсім Менску, як тэлефон.

— Дык тэлефон хоць нічога не дадае ад сябе.

Перавага

Лысы мужчына свайму калегу, у якога чупрына:

— А ўсё ж у мяне ў параўнанні з табой ёсць значная перавага: я заўсёды прычасаны!

Апраўданне

Шэф свайму падначаленаму:

— Вы ўчора адпрасіліся з працы, каб пайсці да зубнога доктара. Але ж вас бачылі, як вы сноўдаліся па стадыёне "Дынама".

— Усё праўда, я хадзіў туды з сваім стаматолагам.

Запісаў З.С.

Даты і падзеі ў сакавіку

14 — 95 гадоў з дня нараджэння (1902) Паўла Малчанава, артыста тэатраў імя Якуба Коласа ды імя Янкі Купалы, народнага артыста СССР.

— 75 гадоў з дня нараджэння (1922) мастака-графіка Анатоля Ткачонка.

— 65 гадоў з дня нараджэння (1932) скульптара Мікалая Рыжанкова.

15 — Дзень Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

— 135 гадоў з дня нараджэння (1862) Францішка Вярэнькі, краязнаўца, археолага (даследаваў курганы і гарадзішчы ваколіцаў Пуцілкавіч Ушацкага р-на), аўтара навуковай працы пра народную медыцыну Беларусі.

— 45 гадоў таму (1952) Бабруйскі завод гумавых тэхнічных вырабаў выпусціў першую прадукцыю.

17 — 400 гадоў таму (1597) Віцебск атрымаў магдэбургскае права — права на самакіраванне. Гораду быў прызначаны герб — "в блокитном поле образ Святого Спаса Збавицеля нашего, и при том нижей меч голый червоный, што ся мает зараз трохи розуметь кровавый".

— 130 гадоў таму (1867) пачалася "Справа ваенна-судная палітычная" пісца Менскай палаты грамадзянскага суда Васіля Канапацкага, які быў удзельнікам паўстання 1863 года ў атрадзе Антона Трусава.

— 75 гадоў з дня нараджэння (1922) пісьменніка Іллі Клаза.

18 — 370 гадоў таму кароль Рэчы Паспалітай Жыгімонт III паслаў ліст жыхарам Магілёва і Воршы, каб яны "попов своволных, которые бы не были послушенства отца Антонего Селявы, архиепископа полоцкого, не переховывали и жадного сполкованя з ними не мели..."

— 255 гадоў таму (1742) князь Міхаіл Радзівіл заснаваў фаянсавую мануфактуру ў мястэчку Свержань (каля Стоўбцаў). Там вырабляўся побытавы, аптэчны і літургічны посуд. Асабліва высокім мастацкім узроўнем вызначаліся шэсць фаянсавых алтароў для капліцы ў паднясвіжскай Альбе, летняй рэзідэнцыі Радзівілаў.

19 — 405 гадоў таму (1592) памерла слуцкая княгіня Кацярына, маці слуцкіх князёў Юрыя, Сымона, Аляксандра, а таксама нясвіжскага князя Крыштафа Радзівіла, вялікага гетмана ВКЛ.

— 110 гадоў таму (1887) памёр Юзаф Ігнат Крашэўскі, сын пружанскага харужага, пісьменнік, аўтар каля 600 гістарычных раманаў, публіцыст, выдавец.

20 — 230 гадоў таму (1767) была ўтвораная Слуцкая канфедэрацыя пратэстанцкай і праваслаўнай шляхты, якую ўзначальвалі кальвініст граф Грабоўскі і праваслаўны епіскап Георгі Каніскі; створаная была за падтрымкай расійскага пасла ў Рэчы Паспалітай М.В.Рапніна. Кацярына II прыслала ім ды іншым канфедэратам на "дапамогу" 40-тысячную армію.

— 135 гадоў з дня нараджэння (1862) Адама Багдановіча, этнографа і фалькларыста, бацькі Максіма Багдановіча.

— 100 гадоў з дня нараджэння (1897) Мікалая Гікалы, партыйнага і ваеннага дзеяча Беларусі.

— 75 гадоў з дня нараджэння (1927) Хведара Жычкі, паэта, перакладчыка.

Падрыхтаваў З.С.

Пры передруку спасылка на NS абавязковая

Наша Слова (11)

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.
Індэкс 63865. Замова 415 Наклад 2310 паасобнікаў.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана ў друк 12.03.1997 г. у 15 гадзін.